

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Päihdetyömalli Karkkilan yhteis- koululle ja nuorisotyölle

Outi Pietiläinen & Satu Valli

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Päihdetyömalli Karkkilan Päihdetyömalli
Karkkilan yhteiskoululle ja nuorisotyölle**

Outi Pietiläinen & Satu Valli
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Tammikuu2019

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Karkkilan yhteiskoululle ja nuorisotyölle päihdetyömallit. Yhteiskoululla on ollut käytössä aiemmin suppeahko malli päihdetyöskentelyyn, mutta nuorisotyöllä ei ole ollut lainkaan yhtenäistä työskentelyä tukevaa mallia.

Teoreettinen viitekehys koostuu päihdetiedosta, nuorten ja päihteiden suhteesta, päihdetyöskentelystä sekä verkostotyöskentelystä. Teoriapohjaa päihdetyömalleille on haettu myös Suomen laista sekä muiden kuntien vastaavista malleista. Työn tutkimusosiossa haluttiin selvittää tulevien käyttäjien ja asiakkaiden mielipiteitä siitä, millaista mallia työskentelyn avuksi tarvittaisiin, ja miten mahdollinen aikaisempi päihdetyömalli heidän mielestään on toiminut. Näihin teemoihin haimme vastauksia haastatteluilla sekä internet-kyselyllä.

Haastatteluja teimme päihdetyömallissa mukana oleville toimijoille. Niiden merkittävimmät huomiot olivat ensinnäkin se, että eri toimijoiden välillä ei ole riittävästi yhteistyötä, joka tukisi tavoitteellista päihdetyötä nuorten kanssa. Internet-kysely lähetettiin yhteiskoulun oppilaiden huoltajille. Sen tärkein tutkimustulos oli se, että vanhempien yleinen tietämys koulun tekemästä päihdetyöstä on heikkoa, ja nykyinen käytössä oleva päihdetyömalli on heille melko vieras.

Teoreettisen viitekehyksen ja tutkimusmateriaalin pohjalta teimme kaksi päihdetyömallia, toisen yhteiskoululle ja toisen nuorisotyölle. Malleissa on kolme osaa, käyttöohjeet, päihteisiin ja päihdetyöhön liittyvä osa, sekä osa toimijoiden yhdessä työskentelystä nuorison eteen. Jatkotutkimusaiheena esitettiin ensinnäkin tutkimusta siitä, olisiko päihteidenkäytön jälkeiselle koulusta erottamiselle muita päihdetyötä paremmin tukevia vaihtoehtoja. Toisena jatkotutkimusaiheena esitettiin, miten Karkkilassa voitaisiin sitouttaa myös kolmannen sektorin toimijoita paremmin yhteiseen nuorten kanssa tehtävään päihdetyöhön.

Asiasanat: ennaltaehkäisevä päihdetyö, korjaava päihdetyö, moniammatillinen yhteistyö, päihdetyömalli

Outi Pietiläinen & Satu Valli
Intoxicant model for Karkkila's yhteiskoulu and youth work
2019

Year 2019

51

The aim of this study was to create a new intoxicant model for Karkkila's yhteiskoulu and youth work. Karkkila's yhteiskoulu has a brief model for alcohol and drug work at school, but youth work hasn't got any model for that.

The theory of this study consisted of; information about drugs, alcohol and other intoxicants, relationship of young people and intoxicants, work related to intoxicants and about network working. The theory base of this research has been researched from Finnish law and from other intoxicant models of municipalities. In the research part of the study we wanted to know future users and customers opinions as to what kind of model would be useful in connection with intoxicant work at school and youth work and how the previously intoxicant model has worked so far. We searched for answers to these themes by using interviews and internet inquiry.

We used interviews for actors of the intoxicant models. Most significant observations were that between different actors there isn't enough co-operation that would support the target-oriented intoxicant work with the young people. The internet inquiry was sent to the pupils supporters. The most significant observations were that pupils supporters didn't know much about schools intoxicant work, and the present intoxicant model is fairly foreign to them.

Based on the theory of this study and the research part of it we made two intoxicant models, one for Karkkila's yhteiskoulu and one for the youth work of Karkkila. In the models there are three sections that contain instructions, theory of intoxicants and intoxicant work and a section for co-operation work for the actors that work with young people. For further research one propose an investigation, to see if there would be a better alternative for separation from school that would support the intoxicant work at school. Another further research area could be how the city of Karkkila could commit the other sector's actors in a better way for the intoxicant work and for the good of the young people.

Keywords: preventing intoxicant work, repairing intoxicant work, many vocational co-operative work, intoxicant model

Sisälllys

1	Johdanto	7
2	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	7
2.1	Tutkimusmenetelmä- ja aineisto.....	8
2.2	Opinnäytetyön aiheen rajaus	8
2.3	Keskeiset käsitteet	9
3	Taustaorganisaatio	10
3.1	Karkkilan kaupunki.....	10
3.2	Selvä juttu -päihdetyöryhmä.....	10
3.3	Karkkilan yhteiskoulu.....	10
3.4	Karkkilan nuorisotoimi	11
3.5	Etsivä nuorisotyö.....	11
4	Teoreettinen viitekehys	11
4.1	Päihteet	11
4.1.1	Alkoholi	12
4.1.2	Tupakka.....	12
4.1.3	Huumausaineet	12
4.1.4	Lääkkeet	12
4.2	Nuorten päihteidenkäyttö	13
4.3	Nuoren päihderiippuvuus	14
4.4	Päihdetyö nuorten kanssa	16
4.4.1	Ehkäisevä päihdetyö.....	16
4.4.2	Korjaava päihdetyö	17
4.4.3	Päihdetyö oppilaitoksissa	19
4.4.4	Päihdetyö nuorisopalveluissa	19
4.4.5	Päihdemallit apuna päihdetyöskentelyssä.....	20
4.5	Laki ohjaa nuorten päihdetyötä.....	20
4.6	Yhteistyö eri toimijoiden välillä.....	21
4.7	Päihdemalleja muista kunnista.....	23
4.8	Nuorten päihdekäyttäytyminen Karkkilassa	24
5	Kehittämisen prosessin tutkimusosion toteuttaminen	26
5.1	Haastattelut	26
5.2	Internet-kysely	26
5.3	Aineistojen kerääminen.....	27
5.4	Haastattelut	27
5.4.1	Nuorisotyöntekijöiden haastattelu.....	27
5.4.2	Karkkilan yhteiskoulun työntekijöiden haastattelut	28

5.4.3	Sivistysjohtajan ja liikunta- ja nuorisosihteerin haastattelu	28
5.4.4	Perusturvakuntayhtymä Karviaisen perhepalvelutyöntekijöiden haastattelu 29	
5.4.5	Vapaaehtoistyöntekijän haastattelu	29
5.5	Haastattelujen tulokset.....	30
5.5.1	Internet-kyselyn tulokset	31
5.6	Aineiston analysointi	34
5.7	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	35
5.8	Tutkimusetiikka	36
6	Päihdetyömallit	36
7	Yhteenveto ja pohdinta	37
7.1	Ehdotuksia jatkotutkimusaiheista.....	38
7.2	Arvio tehdystä kehittämistyöstä.....	38
	Lähteet	40
	Kuviot	43
	Taulukot	43
	Liitteet.....	44

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö tehdään hankkeena Karkkilan kaupungille. Ajatus tähän opinnäytetyöhön tuli Karkkilassa toimivalta Selvä juttu -päihdetyöryhmältä. Päihdetyöryhmään kuuluu henkilöitä muun muassa Perusturvakuntayhtymä Karviaisesta, yhteiskoulusta terveydenhoitaja ja koulukuraattori, nuorisotyöntekijöitä, sekä toimijoita eri vapaaehtoisorganisaatioista. Työryhmässä oli tullut esiin ajatus, että koulun käytössä oleva päihdetyömalli on melko suppea ja että se vaatisi päivitystä. Nuorisotyön henkilöstö on puolestaan kokenut, että heiltä puuttuu selkeä yhtenäinen malli, miten puututaan nuoren päihteidenkäyttöön.

Karkkilassa nuorison päihteiden käyttö on hieman lisääntynyt viime vuosista, ja kun tarkastellaan naapurikunnan Vihdin nuorten päihteiden käyttöä, on Karkkilassa päihteiden käyttö suurempaa. Tosin Karkkilassa liikkuu toistaiseksi vähemmän huumeita, kuin Vihdissä tai pääkaupunkiseudulla. Karkkilassa nuorten tutustuminen päihteisiin tapahtuu enemmänkin vanhemmalla iällä. Kuitenkaan päihteiden ongelmakäyttö myöhemmällä iällä ei ole vähentynyt, eli myöhäisempi päihteisiin tutustuminen ei kuitenkaan vähennä jatkossa ongelmakäyttäjien määrää. (THL 2018f.)

Opinnäytetyön tarkoitus on perehtyä nuorten päihdekäyttäytymiseen Karkkilassa, päihdetyön teoriaan, miten päihdetyötä toteutetaan karkkilalaisnuorten kanssa nyt, ja siihen, miten sitä voisi kehittää. Tarkoitus on tarkastella sekä ennalta ehkäisevää päihdetyötä että korjaavaa päihdetyötä. Tavoitteena on luoda toimintaa tukevat työvälineet, päihdetyömallit Karkkilan yhteiskoululle ja nuorisotyölle.

2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tämän työn tutkimusongelmana on selvittää, millainen päihdetyömalli palvelisi parhaiten Karkkilan yhteiskoulua ja nuorisotyötä. Selvityksen perusteella toteutamme päihdetyömallit, yhteiskoululle ja nuorisotyölle omansa.

Pyrimme työssämme vastaamaan tutkimuskysymykseemme ”Millainen päihdetyön malli palvelisi parhaiten Karkkilan yhteiskoulua ja nuorisotyötä?” Seuraavilla lisäkysymyksillä tarkennamme varsinaista tutkimuskysymystä.

1. Millainen päihdetyömalli sopii Karkkilan kokoisen kunnalle tueksi nuorten kanssa työskentelylle?
2. Millainen näkemys nuorilla, heidän huoltajillaan ja nuorten kanssa toimivilla aikuisilla on nykyisestä nuorten päihdekäyttäytymisestä ja siitä, miten siihen pyritään tällä hetkellä vaikuttamaan?
3. Mitä tulevan päihdemallin käyttäjät toivovat mallilta?

2.1 Tutkimusmenetelmä- ja aineisto

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohdiana todellisen elämän kuvaaminen. Laadullisessa tutkimuksessa ajatellaan todellisuus moninaisena. Tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaisen tiedon hankintaa ja tutkimuksen aineisto kootaan aina todellisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmisiä tiedonkeruun välineinä sekä kohdejoukko on usein tarkoituksenmukainen. Aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja, joita ovat esimerkiksi erilaiset haastattelut, havainnointi, kirjeet sekä elämäkerrat. Tutkimussuunnitelma muotoutuu usein tutkimuksen edessä. (Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara. 2013, 160-164.)

Tutkimusmenetelminä opinnäytetyössämme käytämme kyselyä sekä puolistrukturoitua haastattelua. Kyselyn muotoja on erilaisia, kuten posti- ja verkkokyselyitä sekä kontrolloituja kyselyitä (Hirsijärvi ym. 2013, 196). Opinnäytetyössämme käytämme verkkokyselyä, eli tutkittavat täyttävät itse lomakkeen ja palauttavat sen meille internetin välityksellä. Kyselyllä kerrotaan taustatietoja, tietoja, arvoja, asenteita sekä käsityksiä ja mielipiteitä. Kyselylomakkeemme sisältää avoimia- ja monivalintakysymyksiä. Kyselylomakkeen valitsimme yhdeksi tutkimusmenetelmäksi, sillä tarvitsimme vastauksia mahdollisimman monilta nuorten vanhemmista ja koimme sen helpoksi tavaksi lähestyä meitä anonyyminä.

Haastattelujen kohteena ovat nuorten kanssa työskentelevät toimijat. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelua on usein pidetty päämenetelmänä. Haastattelujen etuna muihin tiedonkeruumuotoihin verrattuna on pidetty sitä, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla vastaajaa myötäillen. (Hirsijärvi ym. 2013, 205.) Olemme valinneet haastattelun yhdeksi tutkimusmenetelmäksi, jotta työntekijät ja nuorten kanssa toimivat pääsevät vapaasti tuomaan esille mielipiteitään ja kokemuksiaan, sekä sen vuoksi, että tiesimme aiheen tuottavan vastauksia monitahoisesti moniin eri suuntiin. Myös tuloksien sijoittaminen laajempaan kontekstiin on yksi syistä, minkä vuoksi valitsimme haastattelun tutkimusmenetelmäksi.

2.2 Opinnäytetyön aiheen rajaus

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa kaksi päihdetyömallia Karkkilan nuorille. Mallit tehdään Karkkilan yhteiskoululle (7-9-lk.) sekä nuorisotoimelle. Malleja voi soveltaa muille toimijoille, esimerkiksi harrastustoimiin ja vapaaehtoisorganisaatioihin. Opinnäytetyössä tutustutaan Karkkilan nuorten päihteiden käyttöön ja haastatellaan nuorten parissa työskenteleviä henkilöitä.

2.3 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat päihdetyö, päihdetyömalli, huolen vyöhykkeistö ja moniammatillinen yhteistyö.

Päihdetyön tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä. Se voidaan jakaa ehkäisevään ja korjaavaan päihdetyöhön. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteiden kysyntään, tarjontaan ja haittoihin, päihdetietoutteen ja asenteisiin, päihteiden käyttötapoihin sekä päihdemyönteisiin olosuhteisiin ja kulttuuriin. Ehkäisevä päihdetyö kohdistuu sekä suureen yleisöön että riskien uhkaamiin ryhmiin ja yksilöihin. Korjaavaa päihdetyötä ovat muun muassa päihdehaittoihin kohdistuvat palvelut, ongelmakäytön ja päihderiippuvuuden hoitopalvelut, päihdehaittojen vähentäminen, päihdeongelman uusimisen ehkäisy sekä ongelman pahenemisen ehkäisy. (THL 2018a.)

Päihdemallit ovat konkreettisia toimintaohjeita päihteidenkäytön ehkäisyyn, varhaiseen puuttumiseen ja päihtymistilanteisiin reagoimiseen. (Holmberg, Inkinen, Kurki, Partanen & Salo-Chydenius 2015, 365.) Päihdetyömallilla tarkoitetaan tässä työssä ohjeistusta siitä, miten tietyssä yksikössä tai yhteisössä toimitaan päihteiden tai niihin liittyvien asioiden suhteen. Se sisältää ohjeet sekä ennaltaehkäisevään, että korjaavaan päihdetyöskentelyyn. Päihdetyömalli on työväline, joka antaa työntekijälle tai muulle toimijalle tukea päihdetyöskentelyyn asiakkaiden kanssa ja yhtenäistää toiminnan käytäntöjä.

Huolen vyöhykkeistöllä tarkoitetaan työvälinettä, joka on kehitetty yleisesti nuorten, perheiden ja heidän kanssaan työskentelevien henkilöiden käyttöön. Vyöhykkeistön perustana on kaikille yhteinen ja ymmärrettävä käsite, huoli jostakin asiasta. Nuorella ilmenevä päihteiden käyttö voi olla yksi tällaisista huolen aiheista. Työntekijä tai muu nuoren kanssa toimiva aikuinen voi ottaa huolen puheeksi ja pyytää siihen apua nuoren perheeltä ja muulta lähiverkoston tuesta. Huolen vyöhykkeistön avulla nuoren kanssa toimiva aikuinen voi arvioida helpommin tuen ja yhteistyön tarvetta. (THL 2018b.)

Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan toimintaa, jossa työskentelyryhmä koostuu useamman ammattikunnan edustajasta, ja joka tekee yhteistyötä jonkin yhteisen asian eteen. Koulumaailmassa mukana yhteistyöryhmässä voivat olla esimerkiksi opettaja, rehtori, kuraattori ja terveydenhoitaja. Laajentuessaan koulun ulkopuolelle voivat yhteistyöhön liittyä esimerkiksi sosiaalityöntekijä, nuorisotyöntekijä, vapaaehtoistoimijoita ja poliisi. Moniammatillisella yhteistyöllä tavoitellaan parempaa tietämystä ja osaamista asioista, kuin mitä ryhmän yksittäisellä toimijalla on yksin toimiessaan.

3 Taustaorganisaatio

3.1 Karkkilan kaupunki

Karkkila on pieni kaupunki läntisellä Uudellamaalla. Vuodenvaihteessa 2017-2018 virallinen väkiluku oli Karkkilassa 8900. Karkkila on tunnettu metalliteollisuudesta, mutta osaamista löytyy myös elektroniikan, biotekniikan ja elintarviketeollisuuden alalta. Karkkilan naapurikuntia ovat Vihti, Lohja, Tammela ja Loppi. (Karkkila, 2018a.) Karkkilassa on kolme alakoulua (1-6 lk), yhteiskoulu (7-9 lk) ja lukio.

Karkkilan kaupungin terveydenhoidosta vastaa Perusturvakuntayhtymä Karviainen. Myös kunnan päihdetyö tuotetaan Perusturvakuntayhtymä Karviaisen kautta. Nuorten päihdepalvelut hoidetaan nuorisoasemalla Vihdin puolella. Sosioekonomisen taustan on eri tutkimuksissa todettu vaikuttavan nuorten elinoloihin ja kasvuympäristöön. Sosioekonomiseen taustaan vaikuttavat esimerkiksi vanhempien koulutustaso, tulotaso ja työllisyys. Tilastokeskuksen kuntien avainluvut (2018) tietokannan mukaan perheiden lukumäärä Karkkilassa vuonna 2017 on ollut 2414 ja 15-64-vuotiaiden osuus väestöstä on ollut 59,1%. Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä oli 62,6% kun taas korkea-asteen tutkinnon suorittaneita vain 19,9%. Vuonna 2016 on Karkkilassa ollut työllisen työvoiman määrä 3570 henkilöä ja työttömien osuus vuonna 2016 on ollut 11,9%. Lokakuussa 2018 Karkkilassa työttömyysaste oli työ- ja elinkeinoministeriön (2018) mukaan 8,5% kun taas koko Uudenmaan 8%. Alueella olevien työpaikkojen lukumäärä on vuonna 2016 ollut 2865.

3.2 Selvä juttu -päihdetyöryhmä

Selvä juttu-päihdetyöryhmä on perustettu yli 15 vuotta sitten. Ryhmä on aikaisemmin toiminut Pilke-nimellä. Toimintaa on mallinnettu Vihdissä toimivasta Kantti Kestää -ryhmästä. Nimitysvaihdos johtuu siitä, että ryhmälle haluttiin ryhmän toimintaa kuvaava nimi. Selvä juttu -työryhmä on ollut aina moniammatillinen ja siihen kuuluu kaupungin nuorisotyö, seurakunnan nuorisotyö, koulujen kuraattorit, terveydenhoitaja, edustajat lastensuojelusta sekä kolmannen sektorin edustus. Lisäksi ryhmään ovat aikanaan kuuluneet myös päihdetyöntekijä sekä poliisi. Resurssien vähyyden vuoksi he eivät kuitenkaan ole enää osallistuneet ryhmän toimintaan. Ryhmä on kokoontunut noin kuusi kertaa vuodessa ja ryhmässä on keskusteltu nuorten keskuudessa olevista ilmiöistä, päihteisiin liittyvistä ongelmista ja ajankohtaisista asioista. Ryhmä on myös järjestänyt karkkilalaisten 6.-luokkalaisten selvä juttu viikot, vanhempainiltoja sekä päihteisiin liittyviä luentoja ja esityksiä yläkouluikäisille. (Haastattelu 29.10.2018)

3.3 Karkkilan yhteiskoulu

Karkkilan keskustassa sijaitseva 100-vuotias Karkkilan yhteiskoulu tarjoaa perusopetusta kaikille kunnan 7-9 -luokkalaisille oppilaille. Opetuksen tukena koulussa toimii pienluokka,

joustavan perusopetuksen ryhmä sekä osa-aikaista erityisopetusta tarjoava pienryhmä. Karkkilan yhteiskoulun rehtorina toimii Minna Saukkola. (Karkkila, 2018b.)

Karkkilan yhteiskoulussa on toimiva oppilashuolto. Oppilashuoltotyöhön kuuluvat niin koulun yhteisen hyvinvoinnin edistäminen kuin myös yksilöllinen oppilashuolto. Yksilöllisessä oppilashuollossa käytetään työskentelyssä oppilashuoltoryhmää, joka on aina tapauskohtaisesti koottu. Yksilöllinen oppilashuolto on aina vapaaehtoista ja se perustuu niin huoltajan kuin oppilaan suostumukseen. Ryhmään kuuluvat kouluterveydenhuollon, koulukuraattorin sekä koulupsykologin palvelut. (Karkkilan yhteiskoulu 2018.)

3.4 Karkkilan nuorisotoimi

Karkkilan kaupungin nuorisotyö järjestää päihteetöntä toimintaa lapsille ja nuorille. Karkkilan kaupungin nuorisotyö muun muassa ylläpitää nuorisotilaa keskustan laitamilla. Se on määrättyinä päivinä käytössä eri-ikäisille lapsille ja nuorille. Nuorisotilassa on aina paikalla nuorisotyöntekijä. Karkkilalaiset nuoret käyttävät hyvin nuorisotyön palveluita ja osallistuvat aktiivisesti nuorisotyön järjestämiin tapahtumiin ja toimintoihin. Nuorisotiloille ovat tervetulleita noin 9-18-vuotiaat lapset ja nuoret. Nuorisotiloilla voi pelata muun muassa biljardia, lautapelejä tai Playstationia, katsella tv:tä tai surffailla netissä tai jutella nuorisohjaajan kanssa mieltä askarruttavista asioista. (Karkkila, 2018c.) Nuorisotyön toimintaa ohjaa vahvasti nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus, joka on Suomen Nuorisoyhteistyö-Allianssi Ry:n julkaisema (Koivu haastattelu 11.10.2018).

3.5 Etsivä nuorisotyö

Karkkilan etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Karkkilassa on kolme etsivää nuorisotyöntekijää. Ensi-sijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Nuorelle tarjotaan varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. Työskentely perustuu yksilöllisyyteen kunkin nuoren tilanteen mukaan. Yksilöohjauksessa nuoren tilanne aina kartoitetaan sekä asetetaan yhdessä nuoren kanssa työskentelylle tavoite. Työskentely voi olla keskustelua, neuvontaa, rinnalla kulkemista, palveluihin tutustuttamista sekä konkreettista auttamista. (Karkkila, 2018d.)

4 Teoreettinen viitekehys

4.1 Päihteet

Päihteillä tarkoitetaan sekä laillisia että laittomia päihdyttäviä aineita. Päihteet ovat kemiallisia aineita, jotka aiheuttavat päihtymyksen tunteen tai humalatilaa. Päihteiden vaikutus riippuu monesta tekijästä. Näitä ovat muun muassa käytetty aine, käyttötapa, määrä, käyttöaika, käyttöympäristö sekä käyttäjän persoonallisuustekijät, yleistila, ikä ja kehon koko.

Päihteitä voidaan käyttää suun kautta, nuuskaamalla, imeyttämällä limakalvolta, lihaksen- tai suonensisäisesti tai imppaamalla. (Kylmänen 2005, 25.)

4.1.1 Alkoholi

Alkoholiksi määritellään sellaiset aineet tai tuotteet, jotka sisältävät enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Voidaan puhua alkoholin ongelmakäytöstä, kun juomiseen liittyy jokin haitta tai merkittävä riski saada sellainen. Alkoholin ongelmakäyttöä jaetaan kolmeen luokkaan, riskikäyttöön, haitalliseen käyttöön ja alkoholiriippuvuuteen. Täysi-ikäisille miehille ja naisille voidaan määritellä alkoholin käytön riskitasot, mutta alaikäisille turvallisen alkoholinkäytön tasoa ei voi määrittää, koska se on todistettavasti haitallista kehittyville aivoille. (Haravuori, Kanste, Marttinen & Muinonen 2016, 125.)

4.1.2 Tupakka

Tupakkatuote on poltettava, sieraimiin vedettävä, imeskeltävä tai pureskeltava tuote, joka on joko kokonaan tai osittain valmistettu tupakasta. Tupakkatuotteita ovat savukkeet, irtotupakka, sikarit ja suunuuska. Tupakkaan liittyvä riippuvuus on yleensä tapariippuvuutta tai fyysisistä nikotiiniriippuvuutta, mutta saattaa myös olla esimerkiksi yhteenkuuluvuutta lisäävää sosiaalista riippuvuutta tai tunnereaktioihin liittyvää psyykkistä riippuvuutta. Tupakointi muuttuu tavaksi, jota riippuvuussuhteet ylläpitävät, ja josta irti pääsemiseksi riippuvuuksien taustalla olevia tekijöitä on tärkeää ymmärtää. Tupakka ja nuuska ovat merkittäviä riskitekijöitä suun terveydelle. (Haravuori ym. 2016, 126.)

4.1.3 Huumausaineet

Huumausaineet ovat laittomia päihteitä. Nuorten yleisimmin käyttämä huume on kannabis. Myös lääkkeiden väärinkäyttöä, muita huumeita ja sekakäyttöä esiintyy nuorten keskuudessa, mutta ne ovat harvinaisempia. Kannabiksen käyttö on erityisen haitallista nuoruusiässä, sillä se vaikuttaa haitallisesti ja jopa pysyvästi aivojen kehitykseen, mielenterveyteen ja kognitiiviseen suoriutumiseen. Kannabiksen akuutti vaikutus voi olla hyvin vaihteleva, rauhoittavasta mielihyvän tunteesta vainoharhaisuuteen ja ahdistukseen. Pitkäaikaisen käytön on todettu aiheuttavan muun muassa vetämättömyyttä, ruokahalun häiriöitä, sosiaalista eristäytymistä, muistin ja keskittymiskyvyn heikkenemistä sekä uuden oppimisen vaikeutta. Kaikki nämä haitat ovat sitä vakavampia, mitä nuorempana huumeiden käyttö on aloitettu. Kannabiksen käytön lopettaminen saattaa aiheuttaa hankalia vieroitusoireita. (Haravuori ym. 2016, 128-129.)

4.1.4 Lääkkeet

Lääkkeitä saatetaan käyttää väärin siten, että tavoitteena on päihdyttävä vaikutus. Usein lääkkeiden väärinkäyttö on sekakäyttöä, kuten esimerkiksi alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttöä. Lääkkeitä päihtymistarkoitukseen voidaan saada käyttämällä toiselle henkilölle määrättyjä lääkkeitä, tai käyttämällä omia lääkkeitä isompina annoksina kuin mitä lääkäri on

määrännyt. Yleisimpiä päihtymistarkoitukseen väärinkäytettyjä lääkkeitä ovat rauhoittavat ja unilääkkeet sekä ADHD-lääkkeet ja vahvat kipulääkkeet. (Karjalainen & Kataja 2016.)

4.2 Nuorten päihteidenkäyttö

Nuorille päihteillä on erilaisia merkityksiä. Nuoret käyttävät päihteitä hauskanpitoon ja rentoutumiseen, niiden avulla hankitaan uusia kokemuksia, yritetään kestää arkielämän hankaluuksia tai edistetään pyrkimyksiä päästä tiettyyn kaveripiiriin. Päihteet tai päihteettömyys vahvistavat nuoren omaa kulttuuria. Päihteet ovat myös keino auktoriteettien vastustamiseen sekä pyrkimykseen irrottautua vanhemmista. (Holmberg ym. 2015, 363.)

Nuoren päihteidenkäytön aloittamisen tutkimuksissa tarkastellaan kahta erilaista teoriaa, syrjäytymismalli ja nuorisokulttuurinen malli. Syrjäytymismallissa tarkastellaan päihteiden käyttöä yhtenä askeleena syrjäytymisen polulla. Nuorena alkava päihteidenkäyttö nähdään seurauksena lapsuuden huonoista olosuhteista tai ajankohtaisista ongelmista. Nuorisokulttuurisessa teoriassa nähdään päihteet osana nuorten normaalia vapaa-aikaa ja juhlintaa. Päihteistä kieltäytyminen on vaikeaa, ja niiden käyttö liittyy vahvasti sosiaalisiin tilanteisiin. (Fröjd, Kalliala-Heino, Marttunen, von der Pahlen & Ranta 2009, 21.)

Nuorten päihdekokeilut ovat varsin tavallisia. Suomalaisten nuorten eniten käyttämä päihde on alkoholi. (THL 2018.) Päihteiden käyttötavat ovat usein kytköksissä toisiinsa. Nuori, joka ei tupakoi eikä käytä alkoholia, harvemmin kokeilee huumeita. Tällöin esimerkiksi tupakan suhteen tehty valistava päihdetyö vaikuttaa myös huumeiden käytön ehkäisyyn. (Fjörd ym. 2009, 19-22.)

Nuoruusiässä aivojen kehitys on hyvin voimakasta. Tällöin nuorella kehittyy muun muassa impulssikontrolli, motivaatio, informaation käsittelykyky sekä ihmissuhteiden ylläpitoon tarvittavat sosiaaliset kyvyt. Päihteiden vaikutus nuorten keskushermostoon ja aivoihin on siis erityisen haitallista. Suomessa ja ulkomailla tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet myös sen, että nuoruuden päihteidenkäyttö altistaa myöhemmällä iällä päihdehäiriöille. Nuorten päihteiden käyttöön liittyvät vahvasti vastuuton käyttäytyminen ja tapaturmat. (Fjörd ym. 2009, 19.)

Nuoret kokevat päihteiden käytöllä olevan monia positiivisia vaikutuksia, ne helpottavat stressiä, lievittävät ahdistuneisuutta tai masentuneisuutta, rauhoittavat tai piristävät ja tekevät rohkeammaksi. Päihteiden jatkuva käyttö edellä mainittuihin ongelmiin aiheuttaa kuitenkin ennen pitkää sen, ettei ratkaisuja enää löydetäkään muilla keinoilla. Lopulta myönteiset vaikutukset vaimenevat, ja miellyttävän tunteen saaminen vaatii entistä suurempia määriä päihteitä. Nuoren päihteiden käyttö lisää merkittävästi koulupoissaoloja, ja vaikuttaa usein ammattikoulun tai lukion keskeyttämiseen. Tämä puolestaan nostaa merkittävästi kynnystä myöhempään kouluttautumiseen. (Fjörd ym. 2009, 19-20.)

On useita tekijöitä, jotka altistavat nuoria päihteiden käytölle. Nuoruuden päihteiden käyttöä voi ennustaa esimerkiksi lapsuuden aggressiivisuus, impulsiivisuus, vakavat käyttäytymishäiriöt tai itsehillinnän vaikeudet. Riskitekijöinä ovat myös vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, heikko sosionominen asema, kasvatusrajojen epä johdonmukaisuus, vanhemman ja lapsen suhteen etäisyys, perheen keskeiset konfliktit tai vihamielinen ympäristö. Altistaviin tekijöihin lukeutuvat myös lähiympäristöön liittyvät tekijät, kuten päihteiden helppo saatavuus, kaveripiirin myönteinen suhteutuminen päihteisiin ja asuinympäristön rikollisuus. Nuorta päihteidenkäytöltä suojaaviksi tekijöiksi on havaittu muun muassa nuoren älykkyys, positiivinen temperamentti, joustavuus ongelmien ratkaisutaidoissa, usko omiin kykyihin, hyvä kasvu ympäristö sekä vanhempien huolenpito. (Holmberg ym. 2015, 363-364).

Kylmänen (2005) listaa selkeiksi riskitekijöiksi nuorten päihteiden käyttöön vanhemmuuden puutteen, sekä epäkohdat terveystavoissa liittyen esimerkiksi lepoon, ruokailuun tai nukkumiseen. Suojaavina tekijöinä hän näkee esimerkiksi terveelliset elämäntavat, päihdeettömät mallit ja harrastukset. (Kylmänen 2005, 13.)

4.3 Nuoren päihderiippuvuus

Nuoren päihdehäiriö alkaa kehittyä yleensä 14-15-vuoden iässä. Voidaan puhua päihdehäiriöstä, kun päihteiden käyttö alkaa hallita elämää. Arvioiden mukaan suomalaisista nuorista noin viisi prosenttia kärsii diagnoositasoisesta päihdehäiriöstä, mikä on usein alkoholista aiheutunut. Eriasteisia päihdeongelmia on kuitenkin huomattavasti useammalla nuorella. (THL 2018c.)

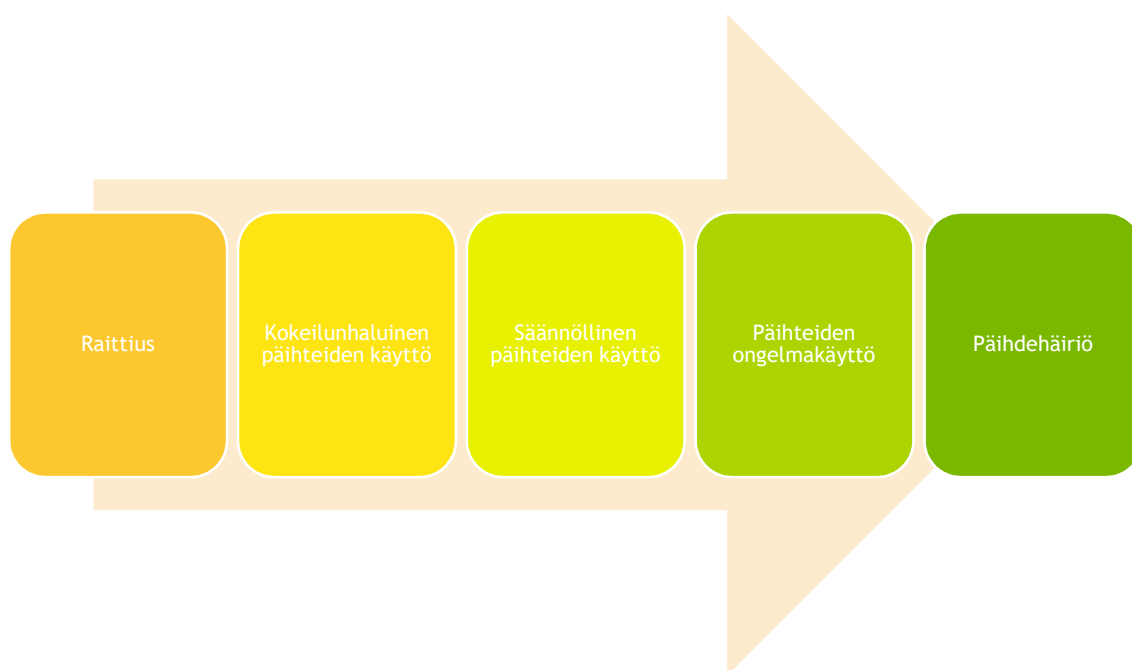
Nuorten päihderiippuvuus on ainakin alkuvaiheessa usein sidoksissa päihteiden käytön tilanteisiin. Päihteisiin liittyy ajatus kavereista ja hauskanpidosta, sekä rohkeudesta, jota ei ehkä ilman päihteitä saavuta. Riippuvuus tupakkatuotteisiin on nuorten keskuudessa yleisin. Tämä riippuvuussuhde saattaa edetä hyvin nopeasti ja osoittautua hyvin vaikeaksi päästä eroon. Alkoholien säännöllinen käyttö puolestaan nostaa nopeasti toleranssia, jolloin käyttö muuttuu haitalliseksi. Haitalliseen käyttöön liittyvät usein esimerkiksi kasvaneet alkoholiannokset, tiivis viikoittainen alkoholin käyttö ja ongelmatilanteet. (Kylmänen 2005, 23.)

Päihdehäiriön tunnusmerkkejä ovat muun muassa pakonomainen halu päihteiden käyttöön, päihteidenkäytön kontrollin heikentyminen, päihteiden siirtyminen keskiöön nuoren elämässä, suurempien päihdemäärien tarvitseminen, vieroitusoireet, velvoitteiden toistuva laiminlyönti, päihteiden toistuva käyttö fyysisesti vaarallisissa tilanteissa, toistuva lain rikkominen ja päihteiden käytön jatkaminen kaikista ongelmista huolimatta. (THL 2018c.)

Päihderiippuvuudella ja päihteiden haitallisella käytöllä on usein yhteyksiä mielenterveyden häiriöihin. Mitä aiemmin nuori aloittaa päihteiden käytön ja mitä runsaampaa käyttö on, sitä

todennäköisemmin hän kärsii myös mielenterveyden ongelmista. Päihdehäiriöihin liittyvät vahvasti myös itsetuhoisuus sekä itsemurhayritykset ja itsemurhat. (Haravuori ym. 2016, 118.)

Haravuori ym. (2016) näkevät nuorten päihdehäiriön kehittymisen prosessina, jossa vaiheina ovat raittius, kokeilunhaluinen päihteiden käyttö, säännöllinen päihteiden käyttö, päihteiden ongelmakäyttö ja päihdehäiriö (2016, 118). Päihdehäiriön kehittymisen prosessi on kuvattu alla (Kuvio 1).

Kuvio 1: Päihdehäiriön kehittyminen

Päihteiden liiallista käyttöä voi epäillä, jos nuori on esimerkiksi sulkeutunut, masentunut, jatkuvasti väsynyt, ärtynyt tai vihamielinen tai kovin yhteistyöhaluton. Muita huolestuttavia merkkejä ovat huonontuneet suhteet perheenjäseniin, ystäväpiirin muutokset, arvosanojen romahdus, poissaolojen lisääntyminen, keskittymisvaikeudet, mielenkiinnottomuus aiempia harrastuksia kohtaan, ruokailu- ja nukkumistapojen muutokset, ulkonäön tai pukeutumistyylin muutokset, rahan suurempi kulutus aiempaan verrattuna sekä rahan katoaminen kotoa. (Haravuori ym. 2016, 122.)

Nuorten päihteidenkäytön arvioinnissa käytetään apuna erilaisia päihdemittareita. Haravuori ym. (2016) esittelevät nuorten päihdemittarin, ADSUMEn (Liite 1), jonka tarkoitus on kartoittaa alle 18-vuotiaiden päihteidenkäyttöä ja antaa pohjaa päihteettömyyttä edistävään terveyskeskusteluun. Päihdemittari auttaa nuorta arvioimaan omaa päihteidenkäyttöään ja terveydenhuollon ammattilaista tunnistamaan ja arvioimaan nuoren tilannetta. Erityisesti tupakoinnin ja nuuskan käyttöön on kehitetty myös erilaisia valmiita mittareita, kuten

Fagerströmin testi ja Nuuskatesti (Liitteet 2 ja 3). (2016, 125-127.) Kannabiksen riskikäytön seulontaan sopiva kyselymalli on esimerkiksi CUDIT-R (Liite 4) (Haravuori ym. 2016, 130).

Vaikka päihdehäiriön kriteerit eivät täytyisikään, voi käyttö silti olla haitallista. Jos esimerkiksi nuori on viikoittain humalassa, on se selkeästi riskikäyttöä. Myös niin suuren alkoholimäärän juominen, että nuori sammuu, on selkeästi riskikäyttöön luokiteltavaa. (Förjd ym. 2009, 17-18.)

4.4 Päihdetyö nuorten kanssa

Olennaista päihdetyössä on varhainen puuttuminen ja tuki, jolla pyritään kääntämään päihde- myönteisyys kohti päihteettömyyttä. Pääperiaatteena on se, että alaikäiselle ei anneta lupaa alkoholin, tupakan tai muiden päihteiden käyttöön. Alaikäisen huolta aiheuttavasta päihteiden käytöstä on tehtävä lastensuojeluilmoitus. (Haravuori ym. 2016, 118-119.)

Pulkinen & Kanervio (2014) kuvaavat nuoren ja aikuisen välisen päihdekeskustelun tietynlaiseksi voimankoitokseksi, josta usein tavoitteena ollut kasvatuksellinen ja rakentava keskustelu lopulta kuitenkin puuttuu. Nuoret eivät kaipaa paasaamista, mutta eivät toisaalta myöskään asian vähättelyä. Voimakas reagointi voi olla haitallista, sillä se saattaa johtaa vahaan vastakkaisasetteluun. Ratkaisukeskeistä lähestymistapaa vaikeuttaa usein tiedon puute nuorten hyvinvoinnista ja käyttäytymisestä. Tavoitteena onkin hyvään vuorovaikutukseen perustuva rehellinen ja avoin vuoropuhelu. (2014, 135.) Usein nuoret haluavat keskustella avoimesti päihteisiin liittyvistä asioista. Nuoret odottavat, että tulevat kuulluksi ja että heidät kohdataan tasavertaisina keskustelijoina. (Kylmänen 2005, 26-27.)

4.4.1 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevän päihdetyön tarkoitus on ehkäistä ja vähentää päihteiden käyttöä. Tähän tavoitteeseen pyritään muun muassa vaikuttamalla päihteiden saatavuuteen, hintaan, päihteitä koskevaan tietoon ja asenteisiin, päihteiden käyttötapoihin sekä päihteidenkäyttöä tukevaan kulttuuriin. Ehkäisevällä päihdetyöllä pitää olla selkeästi määritelty kohde ja tavoitteet. (Kylmänen 2005, 9.) Tutkimusnäytön perusteella ehkäisevä päihdetyö on hyvin vaikuttavaa, joten esimerkiksi kouluissa tehtävä päihteidenkäyttöön liittyvä työskentely on ensiarvoisen tärkeää. Nuoren terveyden edistämiseksi on tärkeää ottaa mukaan vanhemmat ja nuoren lähiyhteisö. (Holmberg ym. 2015, 364-365.)

Yksilötasolla päihdetyön tavoitteena voi olla esimerkiksi elämänhallinnan vahvistaminen suhteessa päihteisiin. Tällöin onnistutaan parhaiten suoralla vuorovaikutuskontaktilla ja osallistamalla yksilöä erilaisiin toimintoihin. Yhteisön näkökulmasta tavoitteena on yleisen hyvinvoinnin lisääminen. Yhteisössä saattaa ilmetä ongelmia tai tekijöitä, jotka voivat hyvin nopeastikin altistaa jäseniä päihteidenkäyttöön. Tällöin päihdetyössä korostuu terveiden sosiaalisten verkostojen tukeminen. (Kylmänen 2005, 9.)

Koulujen ja kotien päihdekasvatustyötä ja tietojen jakamista kutsutaan primaaritason ehkäiseväksi päihdetyöksi. Sen tarkoituksena on tehdä interventio ennen päihdeongelman syntymistä. Käytännössä tällä tarkoitetaan esimerkiksi nuoren motivointia muuttamaan terveystottumuksiaan toivottuun suuntaan tai vahvistamaan ennestään positiivisia terveystottumuksia. Usein primaaritason päihdekasvatustyö toteutetaan suurehkoissa foorumeissa, jolloin vaarana on se, että nuoria käsitellään liiaksi massana. (Kylmänen 2005, 10.) Kylmänen (2005) muistuttaa, että parasta ehkäisevää päihdetyötä nuorten kanssa ovat säännölliset arkirutiinit, mielekkään tekemisen mahdollistaminen sekä sosiaalisten kontaktien ja terveiden elämäntapojen vahvistaminen (2005, 35).

Warpeniuksen, Holmilan, Karlssonin ja Rannan (2015) kirjoittamassa raportissa käsitellään tutkimusta ennaltaehkäisevän päihdetyön näkymistä Suomessa 2025-luvulla. Nuoriin kohdistuva päihdetyö tulee olemaan kohderyhmänä vahvimmassa asemassa muihin ikäluokkiin nähden. Koulumaailman merkitys kasvatustyössä ja sen myötä myös nuorten kanssa tehtävässä päihdetyössä kasvaa. Tärkeänä pidetään päihdekasvatuksen liittämistä elämänhallinnan kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Jatkuvuus nähdään merkittävänä onnistumisien kannalta, irrallisista tekemisistä ei koeta juuri saavan riittäviä tuloksia. Perinteisiä päihdetyön keinoja ei kuitenkaan tule unohtaa, parhaana käytäntönä nähdään vanhojen ja uusien keinojen käyttäminen rinnakkain. Vertaisryhmien käytön ennustetaan lisääntyvän tulevaisuuden ennaltaehkäisevässä päihdetyössä. Sitä pidetään myös yleisesti edullisena ja kustannustehokkaana ehkäisevän päihdetyön keinona. (2015, 53-54.)

Tutkimuksessa nähdään uhkana liika painotus riskiajatteluun päihdetyössä, jolloin se vie resursseja ennaltaehkäisevältä päihdetyöltä. Toki päihteiden käyttöönkin tulee puuttua, mutta ennaltaehkäisevän päihdetyön merkitystä ei tule väheksyä. Olennaisena nähdään myös päihdetyöskentely koko perheen asiana. Koko perheen on saatava varhaisessa vaiheessa tukea päihdeasioissa, ja tässä viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on avainasemassa. (Warpenius ym. 2015, 61.)

4.4.2 Korjaava päihdetyö

Nuori harvemmin ottaa itse päihteiden käytön ongelmaa puheeksi. Siksi aikuisten on oltava asian kanssa aktiivisia, ja esimerkiksi terveystarkastusten yhteydessä tulisi aina selvittää päihteiden käyttöä. Harrastusryhmien vetäjien ja muiden nuorten kanssa toimivien aikuisten pitäisi myös olla valppaita havainnoimaan ja tarvittaessa puuttumaan nuoren päihteiden käyttöön, jos huoli on herännyt. Usein nuoret vastaavat asiallisesti esitettyihin suoriin kysymyksiin. (Fröjd 2009, 23.)

Jos toimijan käytössä on jonkinlainen päihdemalli, tulee siitä käydä selkeästi ilmi, kenellä on velvollisuus puuttua tilanteeseen, kun nuorella ilmenee päihteidenkäyttöä. Lisäksi on määriteltävä se ryhmä, joka hoitaa nuoren asiaa tästä eteenpäin. Olennaista on määritellä

päihdemallissa myös se, miten toimitaan, jos nuori on kohtaamistilanteessa päihtynyt. Päihtymistilanteen jälkihoito on myös mietittävä tarkasti. Usein nuoren pitäminen toiminnassa mukana on parempi vaihtoehto kuin lisärangaistukset. (Kylmänen 2005, 42.)

Päihteiden käytön arviointiin on monenlaisia testejä. Kuitenkaan huolen herätessä ei ole tärkeää se, että aikuinen käyttäisi jotakin tiettyä valmista mallia tilanteen kartoitukseen. Esimerkiksi alkoholin käyttöä voi kartoittaa kysymällä, kuinka usein nuori juo, mikä on suurin kerralla nautittu alkoholimäärä, mitä ja kuinka paljon nuori tavallisesti juo, onko nuori itse tai joku hänen lähipiiristään ollut huolestunut juomisesta, onko nuori joskus juonut enemmän kuin oli aikonut, onko nuoresta tuntunut joskus vaikealta lopettaa juominen, onko jotain asioita jäänyt tekemättä juomisen takia tai onko nuori joutunut vaaratilanteisiin tai satuttanut itseään ollessaan päihtynyt. Näitä kysymyksiä voi osittain soveltaa myös huoleen muista päih-teistä. (Fröjd 2009, 23.)

Huolen vyöhykkeistö (kuvio 2) on työmenetelmä, jonka avulla on mahdollisuus jäsentää ja arvioida esiin tullutta huolta asiakkaan tilanteesta. Sen avulla on helpompaa arvioida omien auttamismahdollisuuksien riittävyttä ja arvioida mahdollista lisäavun tarvetta. Vyöhykkeistössä käytetään neljää tasoa alkaen tasosta, jolla ei ole huolta ollenkaan ja päättyen suuren huolen tasoon. huolen vyöhykkeistön rajat ovat joustavia, ja sen tarkoitus on lähinnä muodostaa yhteinen kieli sen käyttäjille. Huoli on hyvä ottaa puheeksi asiakkaan kanssa mahdollisimman hienovaraisesti ja dialogisesti. (THL 2018g.)

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	HARMAA VYÖHYKE TUNTUVA HUOLI	SUURI HUOLI
1	2	3	4
Ei huolta lainkaan. Toiminta liittyy hyvin kokonaisuuteen ja tapahtuu aiottuja seurauksia.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuvaa. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

Kuvio 2: Huolen vyöhykkeistö: Huolen vyöhykkeistä (THL 2018g)

4.4.3 Päihdetyö oppilaitoksissa

Päihdetyötä tukee peruskoulussa ainakin kolme muodollista seikkaa, terveystiedon opetus-suunnitelma, koulun päihdeohjelma ja lainsäädäntö. Yleisellä asenneilmapiirillä on vaikutus päihdetyön toimivuuteen tai vastaavasti toimimattomuuteen. Olennaista on pitkäjänteinen työ ehkäisevien menetelmien parissa. (Kylmänen 2005, 44.)

Päihdeopetus kuuluu oppilaitosten ehkäisevään ja korjaavaan päihdetyöhön. Päihdekasvatuk-sen tärkeitä elementtejä ovat myös oppilashuollon palvelut, tiivis yhteistyö koulun ja kodin välillä, sekä yleinen oppiympäristön muokkaus turvalliseksi ja nuorten kasvua tukevaksi pai-kaksi. Terveysosaamisen opetuksen ja oppilashuollon toiminnan tavoitteet määritellään ope-tussuunnitelmassa, joka varmistaa sen, että kaikilla nuorilla on yhtäläinen mahdollisuus ter-veyttä koskevaan opetukseen sekä kasvun tukeen ja kehitykseen oppilaitoksesta tai paikka-kunnasta riippumatta. (THL 2018d.)

Oppilaitosten toteuttama ehkäisevä päihdetyö on muun muassa terveen kasvun ja kehityksen tukemista, terveen ja turvallisen oppimisympäristön edistämistä sekä päihdeopastusta ja -kasvatusta. Toiminnassa on mukana oppilashuollon moniammatillinen kokoonpano, joka toimii hyvässä yhteistyössä oppilaitten perheiden kanssa. Tarvittaessa konsultoidaan kunnan päihde-palveluita ja tehdään myös yhteistyötä muiden ehkäisevän päihdetyön verkostoon kuuluvien toimijoiden kanssa. (THL 2018d.)

Päihdeopetus kuuluu terveystiedon perusopetukseen. Päihteitä käsitellään opetussuunnitel-man mukaisesti yhtenä terveyttä heikentävänä vaaratekijänä. Oppilaitokset vastaavat päihde-kasvatuksesta itsenäisesti opetuksen ja oppilashuollon kautta. On kuitenkin mahdollista käyt-tää ulkopuolisia palveluntarjoajia ja asiantuntijoita esimerkiksi pitämään luentoja tai järjes-tämään tapahtumia päihdetietouteen liittyen. Ulkopuoliset toimijat voivat järjestää esimer-kiksi oppitunteja, tuottaa aineistopaketteja tai organisoida teemapäiviä ja vanhempainiltoja. Ulkopuolisten järjestäjien tulee kuitenkin olla tarkasti tietoisia päihdekasvatuksen tavoit-teista sekä ottaa huomioon vastaanottavien lasten ikätaso. (THL 2018d.)

Koulun merkitystä päihdetyöskentelyssä ei voi vähätellä. Opettajilla ja kouluterveydenhuollon työntekijöillä on tärkeä asema nuorten kanssa tehtävän päihdetyön onnistumisessa. Usein päihteiden käyttö näet näkyy parhaiten juuri koulussa muun muassa koulumenestyksen heik-kenemisenä, keskittymiskyvyn puutteena, levottomuutena, kaveripiirin vaihtumisena tai jois-sakin tapauksissa jopa krapulassa tai päihtyneenä olemisena koulussa. (Holmberg 2015, 365.)

4.4.4 Päihdetyö nuorisopalveluissa

Nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö voidaan jakaa toteutuksiltaan kolmeen erilaiseen toiminta-muotoon, joita ovat sosiaalinen vahvistaminen, yleinen ehkäisy ja riskiehkäisy. Yleinen eh-käisy sekä sosiaalinen vahvistaminen ovat molemmat hyvin läpileikkaavia ja usein myös läsnä

korjaavan työn puolella sekä riskiehkäisyssä. Nuorisopalveluiden päihdetyössä hyödynnetään monia erilaisia menetelmiä, kuten pelejä, elämyksellisyyttä, teemaviikkoja sekä vertaisvalistusta. Erilaisten menetelmien kautta saadaan herätettyä nuorten mielenkiintoa aiheeseen. Nuorisotyön päihdetyön tavoitteena on tarjota nuorille asiallista tietoa päihteistä ja niiden käytöstä omien valintojensa tueksi. Nuorisotyö tarjoaa päihteettömän ympäristön vapaa-ajan viettoon. (Normann, Odell, Tapio & Vuohelainen 2015.)

4.4.5 Päihdemallit apuna päihdetyöskentelyssä

Päihdemallit ovat konkreettisia toimintaohjeita päihteidenkäytön ehkäisyyn, varhaiseen puutumiseen ja päihtymistilanteisiin reagoimiseen. Kunnat ja koulut käyttävät malleja apuna työskennellessään nuorten ja päihteisiin liittyvien asioiden kanssa. (Holmberg 2015, 365.) Päihdemallia tulee aktiivisesti kehittää, mikä kannattaa kirjata myös ylös itse malliin. Kehitystyön perustana on arviointi, seuranta ja koulutus. Päihdemallin arvioinnissa kannattaa käyttää muun muassa mallin luoneen työryhmän itsearviointia, työyhteisön kommentteja mallista, ulkopuolisen toimijan mielipidettä, työntekijöiden arvioita mallin toimivuudesta käytännössä, nuorten ja vanhempien kommentteja sekä tutkimusta ja analyysiä päihdemallin tuottamista tuloksista. Päihdemallia ja sen käyttöä on hyvä kerrata käyttäjien kanssa esimerkiksi kerran vuodessa. (Kylmänen 2005, 46.)

4.5 Laki ohjaa nuorten päihdetyötä

Yleinen turvallisuus oppilaitoksissa edellyttää päihteetöntä ympäristöä. Päihteet luovat turvallisuusriskin niin oppilaille kuin henkilökunnallekin. Kuntia päihdetyössä ohjaavat seuraavat lait: Alkoholilaki (28.12.2017/1102), huumausainelaki (30.5.2008/373), lastensuojelulaki (13.4.2007/417), tupakkalaki (20.8.2010/765), nuorisolaki (21.12.2016/1285) sekä perusopetuslaki (21.8.1998/628).

Alkoholilain (28.12.2017/1102) mukaan alle 18-vuotias ei saa käyttää, kuljettaa tai pitää hallussaan alkoholijuomia. Myös alkoholin välittäminen alle 18-vuotiaalle on kielletty. Huumausainelaki (30.5.2008/373) pitää sisällään yleisen kiellon, jonka mukaan huumausaineen tuotanto, valmistus, maasta vienti, maahan tuonti, kauppaaminen, hallussapito, jakelu ja käyttö on kielletty. Huumausaineeksi luokitellut aineet on myös lueteltu laissa (Laki huumausainelain 3§:n muuttamisesta 595/2010). Laissa (30.5.2008/373 8§) myös määritellään, että jos huumausainetta saa haltuunsa, tulee se toimittaa viipymättä poliisille, tulliin tai rajavartiolaitokselle.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa määritellään muun muassa ilmoitusvelvollisuudesta jonka mukaan esimerkiksi opetustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia ”salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat

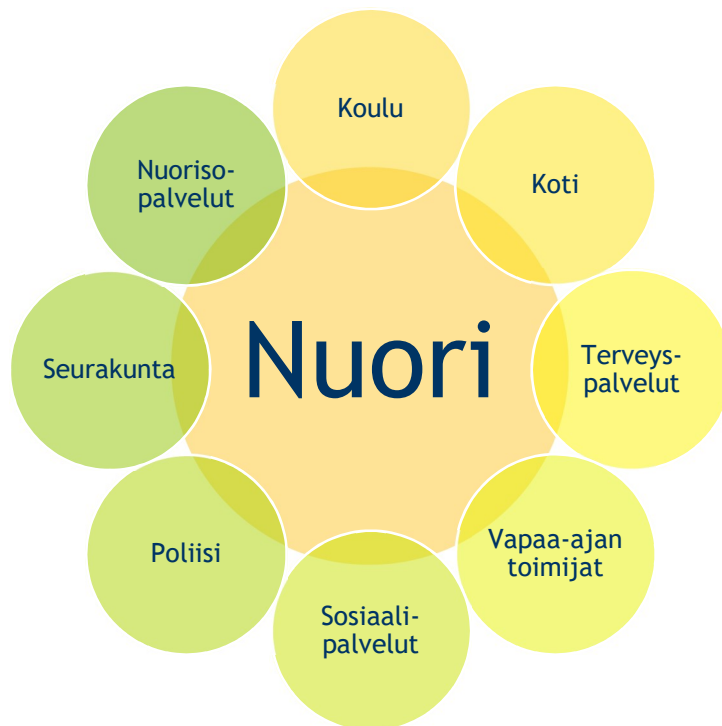
tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä (13.4.2007/417 25§).”

Tupakkalain (20.8.2010/765) tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen. Tupakkatuotteita ei saa myydä eikä muutoinkaan luovuttaa alle 18- vuotiaalle. Tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito on kielletty alle 18- vuotiaalta. Laki myös kieltää tupakoinnin oppilaitoksien sisätiloissa ja niille kuuluvilla ulkoilualueilla. Nuorisolaki (21.12.2016/1285) korostaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä nuorten kanssa työskennellessä ja tarjoaa ehkäisevälle päihdetyölle kasvatuksellisen perustan. Nuorisolaki käsittää alleen kaikki alle 29-vuotiaat nuoret. Perusopetuslaissa (21.8.1998/628) säädetään yksittäistä nuorta koskevien asioiden käsittelystä.

4.6 Yhteistyö eri toimijoiden välillä

Yhteistyötä kuntien päihdetyöskentelyssä voivat tehdä monenlaiset toimijat. Usein mukana on koulun lisäksi kolmannen sektorin yhdistykset, alueelliset projektit, nuorisotyö, poliisi, seurakunta, urheiluseurat ja erilaiset harrastuspiirit. Yhteistyön piiri ei saisi olla kovin suljettu, vaan erilaiselle ja monipuoliselle yhteistyölle ja avoimuudelle on annettava tilaa. Toimijoilla on oltava yhteiset tavoitteet ja päämäärät, ja jokaisella myös keinot tavoitteisiin pääsyyn. (Kylmänen 2005, 46.)

Yhteisötasolla nuorten päihteiden käyttöön on kannattavaa vaikuttaa tiivistämällä vanhempien, kaverien, lähiyhteisöjen ja harrastuspiirien yhteistyötä. Alla olevassa kuviossa on esimerkki mahdollisesta toimintaympäristöstä (Kuva 2). Yhteisen näkemyksen löytämiseksi voidaan esimerkiksi järjestää yhteistä tekemistä ja tilaisuuksia kaikille toimijoille. Moniammatillisuudella ja monitoimijoiden verkostolla on myös tärkeä merkitys koulutuksen ja osaamisen jakamisen sekä vastuunjaon ja toimijoiden jaksamisen kannalta. (Holmberg 2015, 366.)

Kuvio 3: Toimintaympäristö

Kunnissa päihdetyöskentelyn tulevaisuus on vahvasti moniammatillisissa työryhmissä ja toimielimissä. Tämä on selkeä suunta, sillä päihdeongelmat koskettavat muun muassa kuntien, sairaanhoidon, lastensuojelun ja poliisin työntekijöitä. Moniammatillisuus-termiä suositellaan kuitenkin miettimään sillä esimerkiksi monialaisuus-termi toisi paremmin esiin sen, että työskentelyssä on mukana myös järjestöjä ja vapaaehtoistoimijoita. (Warpenius ym. 2015, 87.)

Ehkäisevässä päihdetyössä korostuu järjestelmällisen ja hyvin koordinoitun verkostoyhteistyön merkitys. Yhteinen näkemys tehostaa koko verkoston toimintaa ja helpottaa yhteiseen tavoitteeseen pääsyä. Nuoren ja hänen vanhempiansa mukaan saanti verkostotyöhön on erityisen tärkeää. Verkostotyössä jokainen toimija antaa oman ammatillisen panoksensa, joka on muiden verkoston toimijoiden käytettävissä. Välittömänä etuna ovat säästöt resursseissa. Kylmänen (2005) luettelee laadukkaaseen ehkäisevän päihdetyön verkostoyhteistyöhön kuuluvan avoimen keskustelun, ongelmien ja haasteiden määrittelyn, toimintamallien kehittämisen niiden määrittelemäiseksi sekä yhteisten ja yksittäisten voimavarojen kartuttamisen (2005, 18-20).

Päihdemallilla voi olla monenlaisia tavoitteita, mutta olennaista on se, että ne on sovittu yhdessä. Kun kaikilla on samanlainen näkemys tavoitteista, on niihin sitoutuminen voimakkaampaa. Myös toiminnan periaatteiden kirjaaminen selkeästi ylös helpottaa kaikkien sidosryhmien työskentelyä, eikä jätä kenellekään soveltamisen varaa. (Kylmänen 2005, 39-40.)

Verkostotyöskentelyssä eniten ongelmia aiheuttavat tiedonkulun ja viestinnän haasteet. Epäonnistunut tiedonkulku saattaa johtua esimerkiksi irrallisesta toiminnasta tai yhteisten toiminnallisten tavoitteiden puuttumisesta. Toisinaan myös salassapitovelvollisuus voi olla esteenä toimivalle verkostotyölle. Usein kuitenkin tiedonvaihtoa ja konsultaatioita voi tehdä sujuvasti loukkaamatta salassapitomääräyksiä. Joskus ongelmaksi voi muodostua ylimitoitettu työskentelyverkosto. Verkoston kokoa ja siihen osallistuvien roolien tarkoituksenmukaisuutta tulisikin aika ajoin arvioida. (Kylmänen 2005, 21.) Kaikille päihdetyöskentelyssä mukana oleville toimijoille on hyvä määritellä yhteistyön vastuuhenkilö, jolloin verkostotyö helpottuu. Vastuuhenkilöt toimivat yhteydenpitäjinä muihin toimijoihin, mutta pitävät myös oman organisaationsa osallistujat ajan tasalla. (Kylmänen 2005, 46.)

Erilaiset lait sitovat nuorten kanssa toimivia vaitiolon piiriin. Tiedonsiirrossa voi ilmetä tällöin ongelmia. Esimerkiksi kouluterveydenhuollossa esiin tulleita asioita ei ole oikeus kertoa opettajille, koulukuraattorille, koulupsykologille tai muille yhteistyötahoille. Valitettavasti todellisuutta on se, usealla taholla on vain hajanaista tietoa nuoren voinnista, kun yhdistämällä tiedot saataisiin huomattavasti parempi kokonaiskuva. Myös yhteistyö nuoren vanhempien kanssa saattaa toisinaan olla hankalaa. Eri toimijat voivat esimerkiksi katsoa tarpeelliseksi lähettää nuori jatkotutkimuksiin, mutta vanhemmat ovatkin sitä vastaan, kun pelkäävät leimautumista tai eivät pidä ongelmaa todellisena. (Impola 2014, 106.)

4.7 Päihdemalleja muista kunnista

Tutustuimme Joensuun kaupungin lasten ja nuorten savuttomuuden ja päihteettömyyden tukemisen toimintamalliin (2015), Pietarsaaren kaupungin peruskoulujen päihdesuunnitelmaan (2012) sekä Raahen kaupungin koulutus kuntayhtymä Brahen päihdestrategiaan (2016). Valitsimme nämä toimintamallit, sillä näillä kunnilla materiaalit olivat kattavat ja selkeät. Näitä toimintamalleja hyödyntäen olemme saaneet vinkkejä siihen, minkälaista päihdemallia lähemme Karkkilan kaupungille rakentamaan. Valitsimme nämä mallit, sillä jokainen niistä on tehty eri kokoiseen kuntaan. Näistä saimme erilaisia vinkkejä, jonka avulla saimme esimerkkejä Karkkilaan tehtäville malleille.

Joensuun kaupungin (2015) toimintamallissa kerrotaan, että nuorisotyön toiminnoissa päihtyneestä nuoresta ilmoitetaan välittömästi vanhemmille sekä tehdään lastensuojeluilmoitus. Myös tupakointi ja tupakkatuotteiden hallussapito nuorisotiloilla on kielletty. Toimintamallin mukaan nuorisotyöntekijän kuuluu myös ohjata ja neuvoa päihteitä käyttävää nuorta sekä tämän huoltajia tuen ja hoidon piiriin. Huumeista nuorisotyöntekijän kuuluu aina ottaa yhteyttä poliisiin. Toimintamallissa myös korostetaan, että nuorisotyö tekee yhteistyötä muiden auttavien tahojen kanssa, kuten koulun oppilashuoltoryhmän kanssa.

Pietarsaaren kaupungin peruskoulujen päihdesuunnitelmassa (2012) löytyy selkeät kuviot siitä, miten toimitaan erilaisissa päihteitä koskevissa tilanteissa. Toimintamallikuvioita oli

tehty erilaisiin tapauksiin, joita olivat koulussa tai kotona herää huoli ja epäily alkoholista ja huumeista, oppilas jää kiinni alkoholin tai huumeiden käytöstä sekä oppilaalla on alkoholia tai huumeita hallussaan kouluaihana. Päihdesuunnitelmasta löytyi myös taulukko suojaavista ja riskitekijöistä päihteen käyttöön liittyen.

Raahen kaupungin koulutuskuntayhtymä Brahen päihdestrategiassa (2016) oli hyviä ohjeita päihteen käyttöön puuttumisesta. Tilanteessa, jossa opiskelija pitää hallussaan tai välittää päihettä tai jossa löydetään käyttövälineitä, kehoitetaan ottamaan tilanteeseen mukaan työpari. Tilanteessa korostetaan myös sitä, että herkästi otetaan yhteyttä poliisiin ja aina tehdään ilmoitus koulun rehtorille. Opiskelijahuoltoryhmä vastaa asian jatkokäsittelystä.

4.8 Nuorten päihdekäyttäytyminen Karkkilassa

Nuorten päihdekäyttäytymiseen Karkkilassa olemme tutustuneet Kouluterveyskyselyn avulla. Kouluterveyskyselyllä kerätään joka toinen vuosi valtakunnallisesti seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaamisesta. Yhteiskoulun oppilaista mukana kyselyssä ovat 8. ja 9. luokkien oppilaat. Karkkilassa tämän ikäluokan vastajia oli viimeisimmässä kyselyssä vuonna 2017 yhteensä 157 ja vastausprosentti oli 73. (THL 2018f.)

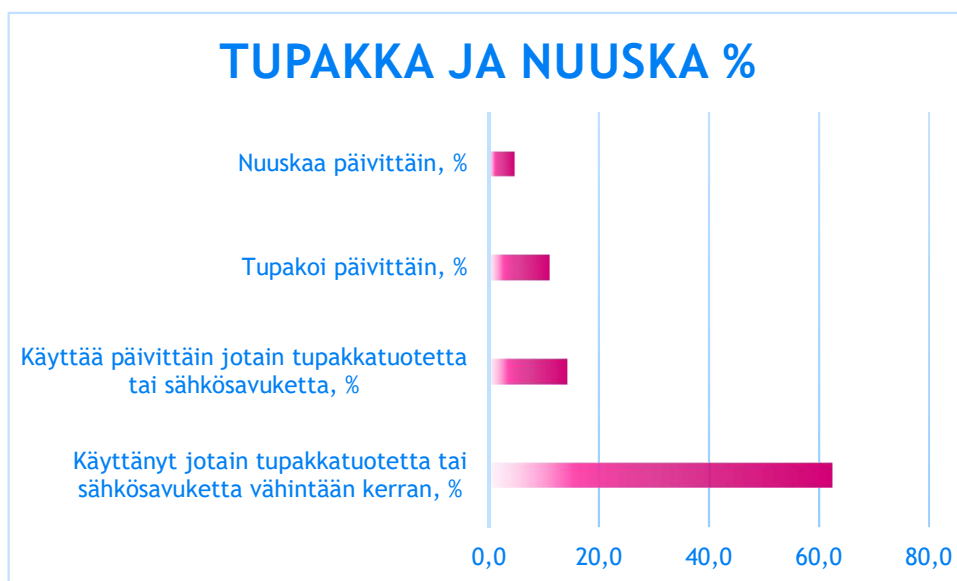
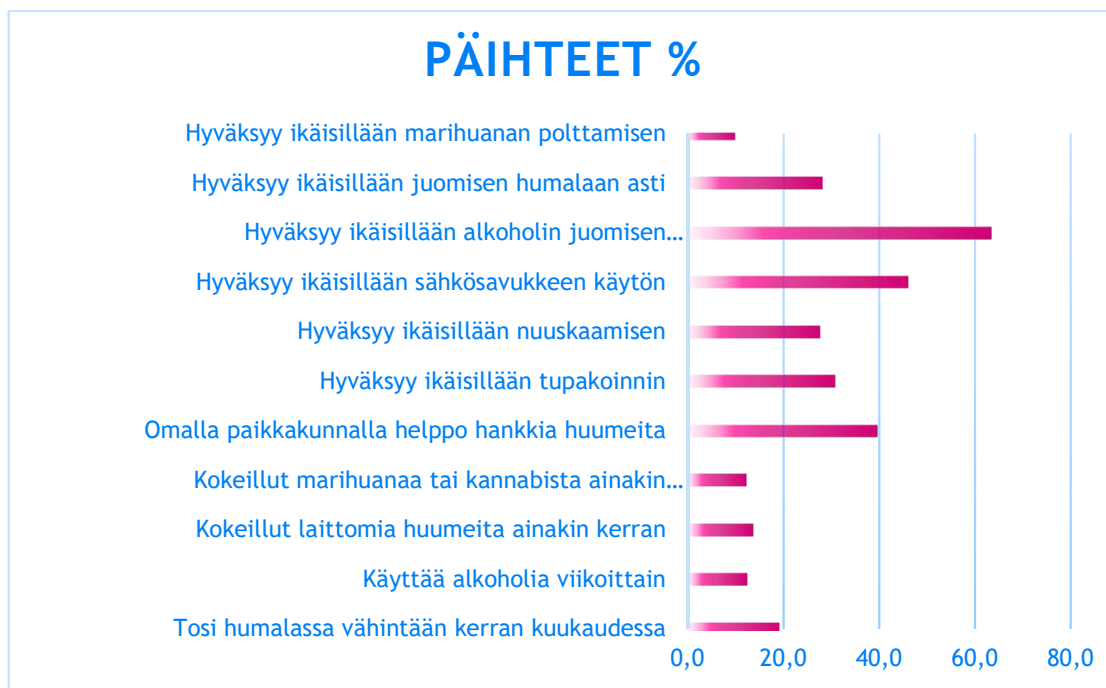
Karkkilan 8. ja 9. luokan oppilaista noin 12,5% kertoo juovansa alkoholia viikoittain. Poikien (noin 13%) ja tyttöjen (noin 12%) suhteen tässä ei ole suurta eroa. Noin 19% on ilmoittanut kyselyssä olevansa vähintään kerran kuussa todella humalassa. Pojilla tämä prosentti on noin 17 ja tytöillä noin 21. Oppilaista noin 64% hyväksyy oman ikäistensä vähäisen alkoholinjuonnin. Humalajuomisen hyväksyy noin 28%. (THL 2018f.)

8. ja 9. luokkalalaisista karkkilalaisista huumeita on kokeillut ainakin kerran noin 13,5%. Pojilla tämä prosentti (noin 19%) on selvästi suurempi kuin tytöillä (noin 10%). Marihuanaa tai kannabista ainakin kerran on kokeillut noin 12,5% nuorista. Jälleen poikien (noin 19%) kokeilut ovat yleisempiä kuin tyttöjen (noin 7,5%). Helppona huumeidenhankintaa omalla paikkakunnalla Karkkilassa pitää lähes 40% 8. ja 9. luokkalaisista koululaisista. Lähes 10% tästä joukosta pitää marihuanan polttoa ikäisillään hyväksyttävänä. (THL 2018f.)

Karkkilalaisista 8. ja 9. luokan oppilaista noin 11% tupakoi päivittäin. Poikien (noin 16%) päivittäinen tupakointi on selvästi yleisempää kuin tyttöjen (noin 8%). Nuuskaa näistä samoista nuorista käyttää noin 4,5%, pojista noin 9,5% ja tytöistä hieman alle 3%. Tupakkatuotteita tai sähkösavuketta on ainakin kerran kokeillut noin 62% 8. ja 9. luokan oppilaista. Pojilla (noin 68%) kokeilut ovat yleisempiä kuin tytöillä (noin 58%). Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttää tästä ikäluokasta noin 14%. Pojilla (noin 23%) jatkuva käyttö on huomattavasti yleisempää kuin tytöillä (noin 8%). (THL 2018f.) Karkkilan 8. ja 9. luokan oppilaiden päihde-, sekä tupakka- ja nuuskakäyttäytymistä kuvataan taulukoissa 3 ja 4.

Taulukko 1: Karkkilan 8. ja 9. luokkalaisten päihdekäyttäytyminen

Taulukko 2: Karkkilan 8. ja 9. luokkalaisten tupakka- ja nuuskakäyttäytyminen

Jos verrataan Karkkilan 8. ja 9. luokkalaisten päihdekäyttäytymistä naapurikuntaan Vihtiin tai koko maahan, voimme havaita, että alkoholin käyttö on tässä ikäryhmässä jonkin verran suurempaa kuin muualla. Huumeiden osalta tilastoissa ei ole huomattavia eroja. Tupakkatuotteiden käyttö on myös tässä ikäluokassa karkkilalaisnuorilla hieman yleisempää kuin ikätovereiltaan Vihdissä tai koko maassa. (THL 2018f.)

5 Kehittämisprosessin tutkimusosion toteuttaminen

5.1 Haastattelut

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelut ovat puolistrukturoituja haastatteluja, joissa haastattelu ei etene yksityiskohtaisten kysymysten kautta, vaan haastattelu etenee ennalta suunniteltujen teemojen mukaan. Teemahaastattelussa annetaan ihmisten vapaalle puheelle tilaa. Ennalta päätetyt teemat pyritään kuitenkin keskustelemaan kaikkien haastateltavien kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teemahaastattelussa oleellisinta onkin, että keskustelu etenee tiettyjen teemojen varassa, eikä niinkään yksityiskohtaisten kysymysten avulla. Ihmisten tulkinnat asioista ja heidän antamat merkitykset niille ovat keskeisiä teemahaastatteluissa, niin kuin myös se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu voidaan asettaa lähemmäksi strukturoimatonta haastattelua kuin strukturoitua haastattelua, sillä teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle haastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta ei kuitenkaan ole täysin vapaa kuin esimerkiksi syvähaastattelu. (Hirsijärvi & Hurme 2015, 47-48.)

Teimme haastatteluja varten teemahaastattelu rungon (liite 5), jossa oli halutut teemat mitkä halusimme käsitellä. Teemoiksi valikoituivat nykyiset kokemukset päihdemallin käytöstä sekä toiveet ja mielipiteet uutta päihdemallia varten. Teemoja käsiteltiin jokaisen haastateltavan kanssa.

5.2 Internet-kysely

Tietotekniikan käyttäminen osana tutkimustyötä on nykypäivänä normaalia. Sähköiset kyselyt ovat kasvattaneet suosiotaan niin kaupallisessa tarkoituksessa mutta myös tutkimuskäytössä. Yksi internet-kyselyn vahvuus on visuaalisuus. Kyselyt voidaan rakentaa monipuolisiksi sekä ulkoasultaan miellyttäväiksi. Internet-kyselyä rakentaessa täytyy aina muistaa, kenelle se tehdään eli mikä on kyselyn kohderyhmä, ja rakentaa se siitä näkökulmasta soveltuvaksi. Toinen internet-kyselyn vahvuus on sen nopeus. Nopeus liittyy tässä siihen, että kyselyn eteenpäin lähettäminen on nopeaa ja sen lomakkeen takaisin palauttaminen on nopeaa. Internet-kyselystä ei myöskään aiheudu juurikaan kuluja, vaikka vastaaja olisi pitkänkin matkan päässä kyselijästä. Perinteiseen paperikyselyyn verrattaessa internet-kyselyn hyöty on tutkijan työväen väheneminen. Internet-kyselyn aineistoja ei tarvitse erikseen syöttää tai litteroida, vaan ne saadaan valmiiksi sähköisessä muodossa. (Valli 2015, 30-31.)

Googlen lomaketyökalulla on helppoa tehdä sähköisiä kyselyitä, tehtäviä tai kokeita. Googlen lomakkeita pääsee luomaan omalla Google-tilillä. Google Forms (2018) lomakkeelle annetaan tiedostoa kuvaava nimi ja tämän jälkeen voidaan valita erilaisia kysymys- ja vastausmuotoja. Kysymykset voidaan myös asettaa pakollisiksi, eli kyselyn lähettämisen onnistumiseksi vaaditaan tiettyihin kysymyksiin vastaukset. Kyselyyn voidaan myös liittää kuvia tai videoita. Google Forms (2018) palvelusta löytyy myös erilaisia teemoja sekä värivaihtoehtoja

kyselylomakkeen ulkomuotoon. Lomake voidaan jakaa linkkinä tai sen voi esimerkiksi jakaa sosiaaliseen mediaan suoraan Google Forms palvelusta. Kun kyselylomakkeeseen on saatu riittävästi vastauksia, voidaan vastaukset ladata suoraan Microsoft Officen Excel palveluun.

5.3 Aineistojen kerääminen

Haastattelimme karkkilalaisia toimijoita, jotka työskentelevät nuorten kanssa. Haastateltavaksi valitsimme nuorisotyöntekijän, etsivän nuorisotyöntekijän, sivistystoimen johtajan, liikunta- ja nuorisosihteerin, Yhteiskoulun rehtorin, terveydenhoitajan ja kuraattorin, perhepalvelun työntekijöitä sekä vapaaehtoistoimijan. Toteutimme haastattelut neljänä päivänä (31.8.2018, 2.10.2018, 11.10.2018 sekä 12.10.2018) ja jokainen haastattelu kesti noin tunnin verran. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, jotka etenivät tutkimuskysymystä tulevien teemojen mukaan. Pääteemoja olivat kokemukset nykyisen päihdemallin toimivuudesta sekä toiveet ja mielipiteet uutta päihdemallia ajatellen.

Toisena aineistona tuotimme internet-kyselyn Karkkilan yhteiskoulun huoltajille. Internet-kysely toteutettiin Google Forms -palvelun kautta. Kysely lähetettiin Wilma-verkkopalvelun kautta Karkkilan yhteiskoulun huoltajille. Kyselyssä oli yhdeksän kysymystä, jotka jakautuivat taustatietokysymyksiin ja päihdemallia sekä päihdetyötä koskeviin kysymyksiin (liite 6). Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 44 oppilaan huoltajilta, yhteensä 33 eri huoltajalta. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää huoltajien tietoisuutta yhteiskoulun nykyisestä päihdemallista, mielipiteitä nuorten kanssa tehtävästä päihdetyöstä Karkkilassa sekä toiveita tulevasta päihdetyömallista.

5.4 Haastattelut

5.4.1 Nuorisotyöntekijöiden haastattelu

Nuorisotyön haastattelussa (02.10.2018) tuli ilmi, että ensimmäisenä päihtyneen nuoren tavatessaan he arvioivat tilanteen vakavuuden ja ottavat yhteyden mahdollisuuksien mukaan vanhempiin. Sen jälkeen nuorisopalveluiden keinot loppuvat tähän. Jos heillä ei ole vanhempien yhteystietoja tai nuori ei niitä suostu heille antamaan, on ainoa vaihtoehto tällä hetkellä konsultoida hätäkeskusta. Haastateltavat kokivat kuitenkin, että poliisin resurssit ovat pienet, ja usein poliisia ei saada paikalle, mikäli nuori ei ole välittömän terveydenhuollon tarpeessa. Lastensuojeluilmoituksia nuorisotyöntekijät tekevät selkeästi päihtyneistä nuorista. Välillä tulee esiin tilanteita, missä saattaa olla satoja nuoria, kuten koulujen päättäjaisviikonloppu. Nuorisotyöntekijät eivät pysty kaikkia nuoria tunnistamaan tai varmistamaan nuoren päihtymystä, sillä heillä ei ole oikeutta puhalluttaa nuoria. Tämän lisäksi, jos nuori on käyttänyt jotakin muuta, kuin alkoholia, eivät nuorisotyöntekijät pysty tätä todentamaan mitenkään. Päihtynyttä nuorta ei jätetä kuitenkaan yksin, korostaa nuorisopalveluiden työntekijä. Se olisi työntekijältä virkavirhe. Nuorisopalvelun työntekijät nostivat esille haastattelussa (02.10.2018) lisäksi sen, että heillä ei ole kontakteja mihin ilmoittaa, kun epäilevät nuoren

käyttäneen päihteitä. He toivoisivat saavansa sellaiset yhteystiedot, joista saisivat tilanteisiin nopeasti apua päihtyneelle nuorelle. Yhteistyötä eri toimijoiden kanssa olisi heidän mielestään myös parannettava.

5.4.2 Karkkilan yhteiskoulun työntekijöiden haastattelut

Karkkilan Yhteiskoulun rehtoria haastatellessamme (31.08.2018) rehtori nosti esille koulun yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän, joka käsittelee koulun yleiseen hyvinvointiin liittyviä asioita sekä päivittää koulun oppilashuoltosuunnitelmaa. Yhteisöllisessä oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko kouluyhteisön, yksittäisten luokkien ja ryhmien hyvinvointia. Ryhmässä myös suunnitellaan karkkilalaisten nuorten ajankohtaisiin ilmiöihin puuttumisen keinoja. Ryhmään kuuluvat rehtori, erityisopettaja, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, yhteiskoulussa opinto-ohjaaja sekä tarvittaessa opettajakunnan edustaja. Yhteiskoulun nykyinen päihdetyömalli koostuu kolmesta pääotsikosta joita ovat havainto oppilaan päihtymistilasta, yhteys kotiin sekä huoltajatapaaminen koululla.

Yhteiskoulun kuraattori ja terveydenhoitaja (haastattelu 11.10.2018) kokivat, että oppilashuoltoryhmä ei saa aina viestiä nuorten päihdetilanteista. Kuraattori ja terveydenhoitaja (haastattelu 11.10.2018) kokivat, että oppilashuoltoryhmän kokoontuminen on tärkeää heti, kun epäily päihteiden käytöstä syntyy ja oppilashuoltoryhmän tulisi kokoontua viikon sisällä huolen ilmitulosta. On tärkeää tuoda vanhemmille ilmi se, että myös he voivat olla suoraan yhteydessä oppilashuoltoon, kun huoli nuoren päihteiden käytöstä syntyy. Vaikka epäily osoittautuisi vääräksi, olisi tärkeää koota oppilashuoltoryhmä kuitenkin jo pelkästään sen vuoksi, että se on oppilaan ja perheen perusoikeus. Jos oppilas on jäänyt kiinni päihteiden käytöstä koulupäivän aikana, on rehtori erottanut opiskelijan määrätysajaksi. Kuraattori ja terveydenhoitaja (haastattelu 11.10.2018) pohtivat haastattelutilanteessa, että mitä keinoja oppilaan auttamiseksi on tänä erottamisen aikana. Tähän on kaivattu selkeämpää ohjeistusta ja vaihtoehtoja. Oppilaalle tulisi järjestää oppivelvollisuuksien mukaista toimintaa myös erottamisen ajalle. Myös tukitoimia päihteiden käyttöön olisi hyvä käynnistää jo tässä vaiheessa. Usein nuorilla on jo ulkopuolisia hoitotahoja ja kontakteja, mutta seuranta olisi hyvä myös jatkaa koululta. Esimerkiksi tapahtuneesta kahden kuukauden päähän voisi tarjota uutta oppilashuoltoryhmä kokousta, jossa tarkistettaisiin missä tilanteessa ollaan ja keskusteltaisiin mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

5.4.3 Sivistysjohtajan ja liikunta- ja nuorisosihteerin haastattelu

Sivistysjohtaja nostaa haastattelussa (11.10.2018) esille sen, että jo alkoholin tai huumeiden hallussapito alaikäisellä on rikos. Nuorisotoimella eikä koulun työntekijöillä ole kuitenkaan oikeutta esimerkiksi tutkia nuoren reppua tai taskuja. Herkemmin pitäisikin olla yhteydessä poliisiin, mikäli tällaisesta on huolta. Sivistysjohtaja myös korostaa, että jo ensimmäisestä epäilystä tai käytöstä tulisi tehdä lastensuojeluilmoitus, sillä lastensuojelun yhteydenotto

perheeseen ja nuoreen saattaa herättää nuoren miettimään tekojensa seurauksia. Haastattelussa nousi suurena asiana ilmi tietosuojaan liittyvät asiat, esimerkiksi mitä, milloin ja kenelle saadaan nykyään tietoa jakaa. Voivatko esimerkiksi nuorisotoimi ja koulu käydä vuoropuhelua nuoren asioista? Liikunta- ja nuorisosihteeri kertoo haastattelussa (11.10.2018), että ennen tietosuojan tiukentumista järjestettiin nuorisopalveluiden sekä koulukuraattorin ja terveydenhoitajan kesken yhteisiä Huolen puheeksi otto -palavereja, missä pystyttiin keskustelemaan nuorten asioista. Liikunta- ja nuorisosihteeri kokee, että nuorisopalvelut on pudotettu nykyään pois näistä palavereista (nykyinen oppilashuoltoryhmä) vaikka nuorisotyöntekijällä voi olla paljonkin erilaista tietoa nuoresta, mitä koulun oppilashuoltoryhmällä ei ole. Yhdessä mietittiin, voisiko nuorisotyöntekijää pyytää mukaan oppilashuoltoryhmiin, mikäli hänellä on tietoja nuoresta. Liikunta- ja nuorisosihteeri korostaa vielä, että nuorisotoimi kaipaa ohjeistusta siihen, kehen olla yhteydessä kun huoli herää sekä miten silloin toimitaan.

5.4.4 Perusturvakuntayhtymä Karviaisen perhepalvelutyöntekijöiden haastattelu

Perusturvakuntayhtymä Karviaisen perhepalvelutyöntekijöiden haastattelussa (12.10.2018) korostettiin moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä. Asiakkaan luvalla perhepalvelutyöntekijät mielellään tekevät yhteistyötä myös muiden tahojen kanssa. Perhepalvelutyöntekijöistä kuitenkin tuntuu, ettei heitä ole pyydetty mukaan esimerkiksi koulun oppilashuoltoryhmiin, vaikka saadessaan luvan oppilaalta sekä perheeltä, tulisivat ehdottomasti paikalle. Haastattelussa (12.10.2018) selviää, että päivystävällä sosiaalityöntekijällä on hallussaan alkometri. Nuoren luvan saatuaan päivystävä sosiaalityöntekijä pystyy puhalluttamaan päihtyneen nuoren, mutta huumesuoluihin tarvitaan lääkärin lähete, mikä tarkoittaa terveyskeskukseen menoa. Perhepalvelutyöntekijöillä nousi huoli siitä, mitä tapahtuu oppilaan erottamisen aikana. He kokivat, että lastensuojeluilmoituksen saatuaan alkuarvioinnin työntekijä voisi työskennellä nuoren sekä perheen kanssa jo erottamisen aikana, mikäli tieto tulisi lastensuojelun työntekijöille. He nostivat myös esille sen seikan, että terveydenhoidon pitäisi päästä työskentelemään nuoren kanssa jo tässä vaiheessa, jotta nuorta päästäisiin heti auttamaan. Perhepalvelutyöntekijöiden (haastattelu 12.10.2018) kokemus nykyisestä toimintamallista on se, että päihdeongelmainen nuori ohjataan nuorisoaseman asiakkaaksi. Nuorisoaseman resurssit kuitenkin puhuttavat, ja haastateltavat kokivat että tarvittaisiin vielä erikoistuneempaa päihdeosaamista nuorisoaseman palveluihin, jotta päihdehoito olisi tarpeisiinsa vastaavaa.

5.4.5 Vapaaehtoistyöntekijän haastattelu

Haastattelimme (12.10.2018) myös vapaaehtoistyöntekijää, joka toimii muun muassa MLL toiminnassa sekä katupartio Helppereissä. Vapaaehtoistyöntekijöillä ei ole samanlaista ilmoitusvelvollisuutta, kuin esimerkiksi nuorisotyöntekijällä. Siksi haastateltava koki, että vapaaehtoistyöntekijöitä tulisi ohjeistaa selkeämmin, kehen ollaan yhteydessä, kun huoli ja epäily herää. Myös nuorten kanssa toimivia urheiluseuroja ja harrastuspiirejä olisi hyvä kouluttaa nuorten päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa, kuten esimerkiksi siihen, miten huoli

nostetaan esille ja mihin huolen herätessä oltaisiin yhteydessä. Karkkilan kaupunki voisi järjestää koulutuksia urheiluseuroille asiaan liittyen. Haastateltava koki, että nuorisotyöntekijän kanssa tehtävä vuoropuhelu olisi avainasemassa tiedon siirtoa ajatellen. Haastateltava toivoi myös ohjeistusta, miten vapaaehtoistyöntekijät sitä voisivat tiedon eteenpäin viemistä toteuttaa.

5.5 Haastattelujen tulokset

Kaikkien työntekijöiden haastatteluissa nousi esille se, että jokaisella nuoren kanssa työskentelevällä on ilmoitusvelvollisuus (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 25§) kun heillä herää epäily alaikäisen nuoren päihteiden käytöstä tai kun tapaavat selkeästi päihtyneen nuoren. Niin nuorisotyön kuin koulunkin työntekijöiden ensimmäinen tavoite on tavoittaa päihtyneen nuoren vanhemmat.

Haastatteluista tuli ilmi, että yhteneväinen toimintamalli päihdeongelmaisen nuoren kohtaamiseen on tarpeen. Toisena yhteneväisyytenä haastatteluissa nousi ajatus siitä, että yhteistyötä ja viestintää pitäisi parantaa. Varsinkin Perusturvakuntayhtymä Karviaisen perhepalvelutyöntekijät korostivat sitä, että heitä saa pyytää mukaan palavereihin, jotka koskevat alaikäisen nuoren päihdeongelmaa. Nyt heistä tuntui siltä, että viestintä ei kulje riittävän hyvin eri toimijoiden välillä joka johtaa siihen, etteivät he pääse alusta alkaen mukaan työskentelemään nuoren kanssa. Lastensuojeluilmoitus tehdään kyllä toimijoiden puolesta, mutta ilman lastensuojeluilmoitustakin he olisivat valmiita tulemaan esimerkiksi oppilashuoltoryhmien kokouksiin tarpeen mukaan.

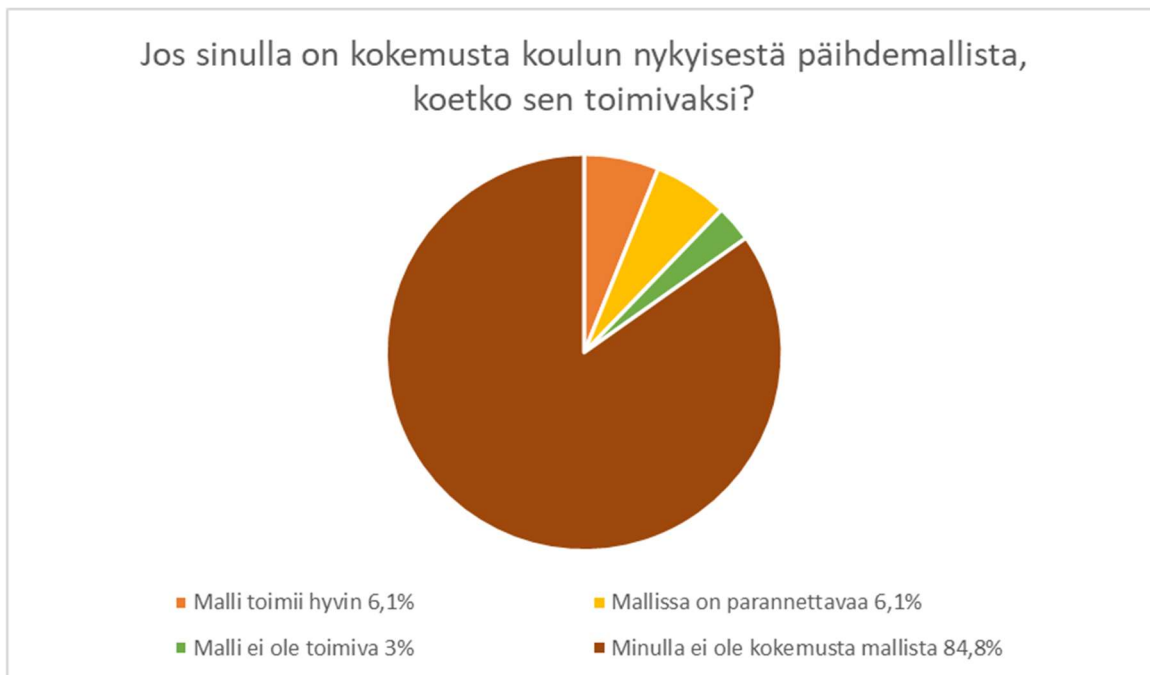
Vapaa-ajan toiminnan toimijoita yhdisti ajatus siitä, että tarvitaan selkeät linjaukset siihen, kehen voidaan olla yhteydessä huolen herätessä. Toinen toimijoita yhdistävä ajatus liittyi yhteistyön tärkeyteen. Nyt nuorisopalveluiden työntekijät kokivat, että he jäävät yhteistyön ulkopuolelle. Yhteistyöstä voisi kuitenkin hyötyä muutkin, sillä nuorisotyöntekijöillä on ”hiljaista tietoa” kokonaisvaltaisemmin nuorten elämästä.

5.5.1 Internet-kyselyn tulokset

Kuvio 4: Päihdemallin tunnettavuus

Edeltävästä kuvasta (kuvio 4) nähdään, että huoltajien tietämys Karkkilan yhteiskoulun nykyisestä päihdemallista on heikko. Kukaan ei vastannut vaihtoehtoa ”tunnen mallin hyvin”, kun taas ”malli on jossain määrin tuttu” oli vastannut 24,2% sekä ”en tunne mallia ollenkaan” 75,8%. Kysyimme myös nykyisen päihdemallin toimivuudesta, ja vastauksista voimme päätellä samaa kuin edellisestä, eli suurimmalla osalla huoltajia ei ole kokemusta päihdemallista. (kuvio 5)

Kuvio 5: Kokemukset nykyisestä päihdemallista

Kysyimme myös, millaiset asiat koulun nykyisessä päihdemallissa ja puuttumistavoissa ovat olleet hyviä. Suurin osa vastasi, etteivät osaa sanoa, sillä päihdemalli ei ole tuttu tai heillä ei ole kokemusta päihteiden käyttöön puuttumisesta koulun osalta.

Vastaaaja numero 19 kirjoittaa:

”Asioista on puhuttu nuorten kanssa, mutta tuntuu että tämän jälkeen nuori on jätetty yksin. Muun muassa koulusta erottaminen ei auta asiaa vaan saa tuntemaan entistä vihaisuutta systeemiä kohtaan, enkö kelpaa kouluunkaan tyypisesti.”

Vastaaaja numero 33 taas on sitä mieltä, että koulun päihdekasvatus toimii hyvin:

”Jos mallilla tarkoitetaan koulun antamaa opetusta päihteistä ja uuden vaa-roista, niin hyvin toimii. Olen seurannut nuorteni opiskelua ja koulu tekee kyllä hyvää työtä päihdekasvatuksessa.”

Kun kysyimme, miten vastaajat toivoisivat koulun puuttuvan nuorten päihteiden käyttöön, oli suurin osa sitä mieltä, että koulun tulisi ottaa välittömästi yhteyttä vanhempiin, kun huoli ja epäily herää. Myös valistaminen ja ennaltaehkäisy koettiin tärkeäksi asiaksi, mitä toivottiin koulun huomioivan päihdemallissa. Vastaaaja numero 16 kirjoittaa:

”Koulun tulee olla täysin päihteetön. Toivoisin koulun kannustavan päihteettömään elämään, onko se sitten valistus ja tietoisuus niiden vaaroista joka puolella...?”

Vastaja numero 22 korostaa myös kotiolojen merkitystä:

”Tuomalla esimerkkejä esiin, kuuntelemalla nuoren asiaa ja myös selvittämään mitkä ovat kotiolot, eli että voiko juominen johtua sieltä.”

Seuraavaksi kysyimme, miten vastaajat toivoisivat nuorisotyön puuttuvan nuorten päihteiden käyttöön. Moni vastaajista nosti esille katupartioinnin, mitä toivoivat nuorisotyöntekijöiden tekävän. Myös moni toivoi vapaaehtoisryhmä Helppereiden jalkautuvan kaupungin kaduille. Vastaja numero 8 kirjoittaa:

”Jonkun aikuisen (Helpperit jalkautumaan) pitäisi mennä torille katsomaan, mitä osa nuorisosta vapaa-aikana tekee.”

Vastaja numero 31 kokee, että nuorisotyön tulee tarjota nuorille vaihtoehtoista toimintaa iltaisin:

”Nuorisotyön tulee valistaa nuoria päihteiden vaaroista ja tarjota päihteettöntä tekemistä ilta-aikaan.”

Kyselyssä kysyimme vielä, miten vastaajat ovat keskustelleet nuortensa kanssa päihteistä sekä nuorten toiveita ja ajatuksia koskien päihdemallia. Suurin osa vastaajista kertoo, että heillä puhutaan päihteiden käytöstä avoimesti. Osalla ei mielestään ole ollut tarvetta keskustella aiheesta vielä nuorensa kanssa. Vastaja numero 31 kertoo: ”

”Jutteleamalla kohtalaisen avoimesti, kertomalla suurentelematta päihteiden negatiivisesta vaikutuksesta terveyteen, käytökseen ja ihmissuhteisiin. Nuoren kanssa työskennellessä nähdään eläviä (tai siinä rajalla olevia) esimerkkejä päihteiden tuhosta. Tulee asioista tällöin keskusteltua.”

Vastaja numero 8 korostaa kodin kasvatusvastuuta päihdekeskustelussa:

”Asiallista keskustelua, koulusta ovat saaneet paljon tietoa päihdyttävistä aineista, mutta kasvatusvastuu on kodeilla. Luottamus nuoreen ja sopivasti rajoja ja terve itsetunto niin ei ole tarvetta päihdehakuisuuteen.”

Nuorilta oli noussut hyviä ajatuksia koskien päihdemallia ja päihdetyötä. Vastaja numero 6 kertoo:

”Nyt saavat käyttää kaikenlaisia aineita ilman huolenhäivää torilla, puistoalueilla, kukaan ei puutu.”

Vastaaja numero 11 taas kertoo:

”Koulun valistus on kuulemma hyvä juttu, saisi olla enemmänkin. Asia kyllä kiinnostaa. Toivottiin että paikalle tulee kertomaan, joku kenellä omakohtaisia kokemuksia, mielellään nuori.”

Muutamassa vastauksessa nousi myös esille, etteivät nuoret kokisi huonoksi asiaksi sitä, että nuorisotyö esimerkiksi jalkautuisi paikoille, missä tiedetään nuorten viettävän aikaa viikonloppuiltaisina.

5.6 Aineiston analysointi

Haimme haastatteluilla vastausta niin tutkimuskysymykseemme ”Millainen päihdetyön malli palvelisi parhaiten Karkkilan yhteiskoulua ja nuorisotyötä” kuin tutkimuskysymystä tarkentaviin lisäkysymyksiin: Millainen päihdetyömalli sopii Karkkilan kokoisen kunnalle tueksi nuorten kanssa työskentelylle, millainen näkemys nuorten kanssa toimivilla aikuisilla on nykyisestä nuorten päihdekäyttäytymisestä ja siitä, miten siihen pyritään tällä hetkellä vaikuttamaan sekä mitä tulevat päihdemallin käyttäjät toivovat mallilta.

Haastateltujen toimijoiden kerronnasta kuuluu aito huoli karkkilalaisten nuorten tilasta. Päihdeidenkäyttöön liittyvän huolen lisäksi haastatellut kokevat jossain määrin hankalana yhteistyön muiden toimijoiden kanssa sekä epätietoisuuden siitä, miten erilaisissa vastaantulevissa tilanteissa tulisi toimia. Toimijoiden välisen yhteistyön ongelmana ei ole kuitenkaan yhteistyökyvyttömyys, vaan pikemminkin se, että ei toimijat eivät ole tietoisia siitä, millaisia toiveita toisilla on ja mitä he voivat tarjota nuorten kanssa työskentelyyn. Toisin sanoen, tiedonkulku eri toimijoiden välillä on vähäistä ja puutteellista. Kukaan haastatelluista toimijoista ei varmaankaan jää toimeettomaksi, jos kohtaavat päihdeongelmaisen nuoren, mutta toimintatavat saattavat olla hyvin poikkeavia toisistaan. Tarkoituksenmukaista esimerkiksi tiedonkulun ja jatkotoimenpiteiden onnistumisen kannalta olisi kuitenkin se, että kaikilla olisi yhtenäiset toimintaohjeet, joita jokainen sitoutuisi noudattamaan. Tässäkin avoin ja ripeä tiedonkulku ovat avainasemassa.

Haastatteluissa keskustelimme paljon siitä, miten eri toimijat puuttuvat tilanteisiin, joissa kohtaavat päihtyneen nuoren. Kuitenkaan syntyneeseen huoleen nuoren päihdeidenkäytöstä ennen varsinaista päihtymistilannetta ei tuntunut olevan toimintaohjeita. Useat toimijat kertoivat, että on kohtuullisen helppoa erotella nuorista mahdollisia päihdeidenkäyttäjiä, mutta keinot varhaiseen puuttumiseen varsinkin nuorten vapaa-ajalla ovat varsin vähäiset.

Vanhemmille lähetetyn kyselyn vastauksista käy ilmi, että koulun nykyinen päihdemalli ei ole vanhemmille kovin tuttu. Jotkut vanhemmat näkevät päihdekasvatuksen kuuluvan vahvasti kodin tehtäviin, toiset puolestaan pitävät koulun tekevää päihdekasvatustyötä hyvin merkityksellisenä ja vaikuttavana. Ehkä tästä kaikesta edellä mainitusta, sekä päihdemallin vieraudesta vanhemmille että päihdekasvatuksen vastuun erilaisista näkemyksistä voimme päätellä, että kommunikaatio päihdeasioista koulun ja kodin välillä on liian vähäistä ja että yhteistyötä ja yhteisvastuun ottamisen ajatusta pitää pyrkiä edistämään.

Nuorisotyön puolella resurssien vähyys pakottaa etenkin kenttätöitä tekeviä ratkomaan vastaantulevia tilanteita toisinaan hyvin itsenäisesti, mikä johtaa helposti epäselvien toimintamallien syntymiseen. Kun aikaa ei ole, tehdään vain välttämättömimmät asiat. Jos puolestaan apuna on esimerkiksi vapaaehtoisia, voidaan hyvin ehtiä jopa jalkautumaan nuorten pariin, jolloin päästään huomattavasti paremmin kiinni nuorten ja päihteiden maailmaan.

Internet-kyselyn vastausmäärään saattoi vaikuttaa se, että kyselyn lähettänyt yhteiskoulun rehtori unohti pyynnöstämme huolimatta laittaa kyselylinkkiin saatetekstin mukaan. Saimme jälkikäteen kuulla muutamalta vanhemmalta, että kysely on jäänyt heiltä täysin huomaamatta, kun linkin yhteydessä ei ollut ollut mitään viestiä. Näin on siis saattanut käydä useammalle vanhemmalle, ja näin siis vastaajia olisi mahdollisesti voinut olla enemmän.

5.7 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksissa tulee arvioida tehdyn tutkimuksen ja tulosten luotettavuutta. Reliabelius tarkoittaa mittauksen toistettavuutta eli toisin sanoen sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 233.)

Pääosan tutkimusosuudesta muodostavat asiantuntijoille tehdyt haastattelut. Ne on pyritty järjestämään rauhallisissa tiloissa, mieluiten haastateltavan omassa työympäristössä kuten haastateltavien omassa työhuoneessa. Haastatteluille on varattu reilusti aikaa, siten ettei haastateltavalle tulisi kiireen tuntua, ja että kertominen saa edetä vapaasti. Tarkkoja haastattelukysymyksiä laadimme haastatteluun vain muutaman, sillä ajattelimme sen antavan tilaa paremmin vapaalle keskustelulle ja asioille, jotka haastateltavat itse kokevat tärkeinä päihdemallin kehittämisessä. Haastattelujen mahdollista virhetulkintaa vähentää se, että meitä haastattelihoita on kaksi. Lisäksi kävimme päihdemalliehdotelmaa läpi haastateltujen kanssa työstövaiheessa ja ennen julkaisua, jolloin heillä oli mahdollisuus vielä korjata mahdolliset väärinymmärryksemme.

Tutkimuksessa käytettiin haastatteluiden lisäksi lomakehaastattelua. Lyhyehköt kyselylomakkeet lähetettiin yhteiskoulun oppilaiden vanhemmille sähköisesti. Tähän ratkaisuun päädyimme lähinnä aikataulusyistä. Koko koulun oppilaiden vanhempien haastattelu olisi vienyt

liikaa aikaa. Kyselyn avulla pystyimme lähestymään kaikkia vanhempia samanlaisella viestillä, ja he tekevät itse päätöksen, haluavatko lähteä mukaan tutkimukseen. Kyselylomake oli tarkastutettu ohjaavalla opettajalla ja työn tilaajalla ennen sen lähettämistä. Tällä olemme pyrkineet varmistamaan sen, että kysymykset ymmärretään oikein, ja että kysymme niillä asioita, joista haluamme tutkimustietoa.

5.8 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikasta puhuttaessa puhutaan usein normatiivisesta etiikasta. Normatiivisen etiikan teoriat ilmaisevat aina tiettyjä moraalisia sääntöjä ja normeja. Tutkimusetiikan normit voidaan jakaa kolmeen pääryhmään ammattietiikan näkökulmasta, näitä normeja ovat totuuden etsiminen ja tiedon luotettavuutta ilmentävät normit, tutkittavien ihmisarvoja ilmentävät normit sekä tutkijoiden keskinäisiä suhteita ilmentäviin normeihin. Tutkimusetiikan voidaan myös katsoa koskevan aineiston hankintaan ja tutkittavien suojaan liittyviä kysymyksiä, tieteellisen tiedon soveltamista sekä tieteen sisäisiä asioita. Tutkijat kuitenkin tekevät aina itse omaa tutkimustyötään koskevat eettiset ratkaisut sekä vastaavat niistä myöskin itse. (Kuula 2011, 23-26.)

Tutkimuksessamme tärkeimpiä tutkimuseettisiä asioita olivat ihmisten yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen, luottamuksellisuus, totuuden kertominen sekä avoimuus. Ihmisten yksityisyyttä olemme kunnioittaneet sillä, että pyydetessä emme ole julkaisseet haastattelujen toimijoiden nimiä opinnäytetyössämme. Myöskin internet-kyselyyn vastaaminen on toteutettu niin, että vastaajia ei voida tunnistaa vastaustensa perusteella. Haastattelujen ja internet-kyselyjen luotettavuus on ollut meidän tutkimuksessamme tärkeässä roolissa. Näitä menetelmiä käyttäen olemme halunneet tuoda totuudenmukaisesti julki haastatteluissa sekä internet-kyselyssä tulleet asiat. Olemme myös avoimesti kertoneet opinnäytetyöstämme sekä siihen liittyvästä tutkimuksestamme.

6 Päihdetyömallit

Päihdetyömalleja on tehty kaksi, toinen Karkkilan yhteiskoululle ja toinen nuorisotyölle (Liite 7 & 8). Malleissa on paljon samoja asioita, mutta myös eroavaisuuksia toimijoiden erilaisen luonteen vuoksi. Koulun päihdetyötä määrittävät vahvasti erilaiset lait ja säännökset, kun puolestaan nuorisotyön toiminta on vapaampaa ja enemmän kunnan omiin tavoitteisiin perustuvaa.

Malleista on pyritty tekemään riittävän yksinkertaiset ja selkeät siten, että avainasiat jäisivät hyvin käyttäjien mieliin. Olemme käyttäneet työssä paljon kuvioita tehdäksemme asiasta ymmärrettävämpää ja helpommin sisäistettävää. Malleissa esitetään suositus, kuinka niitä tulisi käyttää uusien, ja kuinka usein kerrata vanhojen käyttäjien kanssa.

Päihdemalleissa on aluksi kerrottu käyttöohjeita, kuten esimerkiksi vastuukysymykset, mallin päivittäminen ja sen perehdyttäminen käyttäjille. Tämän jälkeen mallissa kerrotaan lyhyesti päihteistä sekä nuorten suhteesta niihin. Seuraavassa kohdassa käydään läpi päihdetyön kolme lähestymistapaa, ennaltaehkäisevää päihdetyötä, varhaista puuttumista ja korjaavaa päihdetyötä. Lopuksi malleissa on muutama ohje yhteistyöstä muiden toimijoiden kanssa, sekä kaikki tarpeelliset yhteystiedot.

7 Yhteenveto ja pohdinta

Haastatteluissa ja vanhemmille tehdyssä kyselyssä on tullut vahvasti esille selkeä tarve päihdetyömalleille. Niiden pitäisi olla tiiviitä, mutta informatiivisia, ulkoasultaan selkeästi esitetyjä sekä kaikki toimijat huomiovia. Useilla toimijoilla oli melko vahva ajatus siitä, millaisia mallien tulisi olla, ja ehkä tämä sai meidät opiskelijat välttämään esittämästä kovin innovatiivisia ja uusia ajatuksia. Näin jälkepäin mietittynä parempi opinnäytetyön aihe olisikin voinut olla sellainen, että olisimme esittäneet paljon erilaisia vaihtoehtoisia ratkaisuja päihdetyömallien eri vaiheisiin, ja näistä toimijat olisivat voineet itse koota lopullisen mallin. Tällöin olisimme ehkä saaneet enemmän uudenlaista ajattelutapaa juurrutettua nuorten kanssa tehtävään päihdetyöhön Karkkilassa.

Keskeiseksi asiaksi päihdetyömallien kehittämisessä on noussut nuorten kanssa toimivien aikuisten keskinäinen yhteistyö ja selkeät yhteiset toimintaohjeet. On tärkeää, että kaikilla on sama käsitys ja päämäärä, miten nuorten päihteiden käyttöön puututaan Karkkilassa. Nuorten päihteiden käyttö pitää nähdä yhteisenä huolena, eikä niinkään pohtia, kenellä aikuisella tai taholla on vastuu missäkin kohtaa viikkoa tai päivää. Nuorten kanssa toimivat eivät voi myöskään tuudittautua siihen, että jos ongelmia ei juuri nyt ole, niin voidaan olla rauhassa ja hyvillä mielin. Ehkäisevää päihdetyötä on tehtävä suunnitelmallisesti ja määrätietoisesti koko ajan.

Vanhempien huono tietämys lasten kanssa tehtävästä päihdetyöstä on huolestuttavaa. Vanhemmat ovat kuitenkin useimmiten lastensa parhaita asiantuntijoita, ja heidän ulkopuolelle jättäminen voi olla kovin tuhoisaa, jos päihdetyöltä odotetaan hyviä tuloksia. Vanhempia on monenlaisia, ja suhteutuminen koulun ja nuorisotyön tekemisiin erilaista, ja juuri siksi onkin tärkeää vastata vanhemmille omalla ammattimaisella, laadukkaalla ja yhtenäisellä tekemisellä. Vanhemmille tulee antaa riittävästi tietoa siitä, miten nuorten kanssa päihdetyötä toteutetaan, ja mitkä ovat käytännöt, kun kaikki ei suju nuoren kanssa odotetulla tavalla. Luottamus ja yhteistyön sujuvuus ovat avainasemassa toimijoiden ja vanhempien välisessä kanssakäymisessä.

7.1 Ehdotuksia jatkotutkimusaiheista

Haastatteluissa nousi esille ajatus koulusta erottamisen toimivuudesta rangaistuskeinona kouluajan päihteiden käytölle. Jotkut toimijat esittivät, voisiko tälle nykyiselle toimintatavalle löytyä jokin tehokkaampi keino, sillä nyt toisinaan tuntuu siltä, että nuori saattaa ottaa erottamisen lomana ja hienona asiana, eikä niinkään rangaistuksena päihteiden käytöstä. Toisaalta samaan aikaan suositukset kehottavat luopumaan rankaisevista toimenpiteistä kokonaan ja kehittämään tilalle enemmän nuorta tukevia ja kannustavia toimintamalleja.

Vapaaehtoistyöntekijän haastattelussa keskustelimme siitä, voisiko Karkkilan kaupunki järjestää koulutusta eri urheilu- ja harrastusseuroille siitä, miten nuorten päihteiden käyttöön tulisi puuttua ja miten asiaa voitaisiin nuorten kanssa käsitellä. Haastateltava mietti, voisiko kaupunki esimerkiksi velvoittaa seurojen edustajia osallistumaan tällaiseen päihdeohjeistukseen sitä vastaan, että seurat saavat käyttää Karkkilan kaupungin tiloja harrastustoiminnassaan. Myöskin ohjeistuksen ja koulutuksen sisältö sekä sen kehittäminen yhteistyössä Karkkilan kaupungin kanssa voisi toimia hyvin jatkotutkimusaiheena.

7.2 Arvio tehdystä kehittämistyöstä

Lähdimme opinnäytetyönä kehittämään Karkkilan kaupungin yhteiskoululle ja nuorisotyölle päihdetyömallia. Työtä ohjaavana tutkimuskysymyksenämme oli ”Millainen päihdetyön malli palvelisi parhaiten Karkkilan yhteiskoulua ja nuorisotyötä?”. Tähän kysymykseen haimme vastauksia haastatteleamalla henkilöitä, jotka ovat mallin tulevia käyttäjiä. Lisäksi teimme kyselyn yhteiskoulun oppilaiden vanhemmille, jossa kartoitimme nykyisen päihdetyömallin tunnettuutta, sen hyviä ja huonoja puolia vanhempien mielestä sekä uusia ideoita nuorten kanssa tehtävään päihdetyöhön.

Päihdetyömallin kehittäminen on ollut mielenkiintoinen tehtävä, joka on vienyt meidät opiskelijat monien uusien asioiden eteen. Se seikka, että työ tehtiin Karkkilan kaupungille ja erityisesti nuorten hyväksi, oli meille molemmille työmotivaatiota nostattava tekijä. Ymmärsimme oikeastaan vasta tehtävän jo aloitettuumme, kuinka laajasti asiaa voisi käsitellä ja tutkia. Aikataulujen ollessa kuitenkin melko rajalliset, jouduimme heti alussa tekemään suuntaa ohjaavia päätöksiä muun muassa siitä, kuinka paljon käytämme aikaa tulevien käyttäjien mielipiteiden ja toiveiden keräämiseen ja kuinka paljon pohjaamme työtämme teoriaan ja muista vastaavista organisaatioista saatuihin kokemuksiin. Päädyimme lopulta siihen, että osallistamme käyttäjiä päihdetyömallin teossa siten, että he pääsevät kertomaan kokemuksiaan ja toiveitaan mallin suhteen, mutta esimerkiksi heidän mielipiteitään perisyistä nuorten päihdetyöntehtävälle emme lähde heiltä kyselemään.

Mielestämme päihdetyömallit vastaavat siihen tarpeeseen, joka Karkkilan yhteiskoululla ja nuorisotyöllä oli. Mallit selkeyttävät ja yhdenmukaistavat toimintaa ja tuonevat myös

varmuutta käyttäjien työskentelyyn. Selkeän mallin avulla on helppo perehdyttää uusia työntekijöitä ja vapaaehtoistoimijoita, ja myös kerrata asioita vanhojen työntekijöiden kanssa.

Työn tekoon on vaikuttanut vahvasti kummankin opiskelijan kiire, joka osin on ollut ennalta-arvaamatonta. Kiireet aikataulut ovat vaikuttaneet teoriapohjan syvyyteen, mutta myös yhteydenpitoon mallin tekemisessä mukana olleiden toimijoiden kanssa. Alun perin ajatuksemme oli vielä haastattelujen jälkeen käydä paikan päällä kunkin toimijan luona esittelemässä mallia ja kyselemässä palautteita, mutta ajanpuutteen vuoksi päädyimme lähettämään opinnäytetyön ja päihdetyömallit toimijoille sähköpostitse. Saimme palautteet malleista niin ikään sähköpostilla. Pari toimijaa piti kommentointiaikaa liian lyhyenä, ja tämä on varmasti aivan aiheellinen kommentti. Myös yhteistyöongelmat erään toimijan kanssa ovat hankaloittaneet työntekoa ja heikentäneet opiskelijoiden työskentelymotivaatiota.

Lähteet

Painetut

Fröjd, S., Kaltiala-Heino, R., Marttunen, M., von der Pahlen, B. & Ranta, K. 2009. Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö Tietoa vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Haravuori, H., Kanste, O., Marttinen, M & Muinonen, E. 2016. Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu - teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Bookwell Oy. Helsinki.

Holmberg, J., Inkinen, M., Kurki, M., Partanen, A. & Salo-Chydenius, S. 2015. Päihdehoitotyö. Sanoma Pro Oy. Jyväskylä.

Impola, T. 2014. Kouluterveydenhoitajan näkökulma. Teoksessa Hamarus, P., Kanervio, P., Landen, L. & Pulkkinen, S. (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Bookwell Oy. Juva, 102-109.

Kylmänen, P. 2005. Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Naumanen, L. & Hartikainen, S. 2015. Lasten ja nuorten savuttomuuden ja päihdeettömyyden tukeminen. Toimintamalli. Joensuun kaupunki.

Pietarsaaren kaupungin sosiaali- ja terveystyöryhmä. 2012. Päihdesuunnitelma - peruskoulu. Pietarsaaren kaupunki.

Pulkkinen, S. & Kanervio, P. 2014. Nuorten elämämaailma. Teoksessa Hamarus, P., Kanervio, P., Landen, L. & Pulkkinen, S. (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Bookwell Oy. Juva, 118-141.

Raahen ammattiopisto. 2016. Koulutuskuntayhtymä Brahen päihdestrategia. Raahen kaupunki.

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. PS-kustannus. Jyväskylä.

Holmila, M., Karlsson, T., Ranta, J. & Warpenius, K. 2015. Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025 - ennakoititutkimus. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Alkoholilaki 28.12.2017/1102

Huumausainelaki 30.5.2008/373

Tupakkalaki 20.8.2010/765

Nuorisolaki 21.12.2016/1285

Perusopetuslaki 21.8.1998/628

Sähköiset

Google Forms. 2018. Google. Viitattu 3.12.2018. <https://www.google.com/forms/about/>

Karkkilan kaupunki. 2018a. Karkkila. Viitattu 24.11.2018. <http://www.karkkila.fi/sivut/FI/Karkkila>

Karkkilan yhteiskoulu. 2018b. Karkkila. Viitattu 24.11.2018. <http://www.karkkila.fi/sivut/FI/Karkkilan-yhteiskoulu>

Karjalainen, K. & Kataja, K. 2016. Sekakäyttö j lääkkeiden väärinkäyttö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.12.2018. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/huumeet-ja-laakkeet/sekakaytto-ja-laakkeiden-vaarinkaytto>

Nuorisopalvelut. 2018c. Karkkila. Viitattu 24.11.2018. <http://www.karkkila.fi/sivut/FI/Nuorisopalvelut>

Etsivä nuorisotyö. 2018d. Karkkila. Viitattu 3.12.2018. <http://www.karkkila.fi/sivut/FI/Etsiva-nuorisotyö>

Normann, M., Odell, H., Tapio, M. & Vuohelainen, E. 2015. Nuorisoolan ehkäisevä päihdetyö - Hyppää kyytiin! Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.12.2018. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97407/978-952-456-204-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Oppilashuolto. 2018. Karkkilan yhteiskoulu. Viitattu 28.11.2018. <https://sites.google.com/edukarkkila.fi/yhteiskoulu/yleist%C3%A4-koulusta/oppilashuolto>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto. 2018. Työllisyyskatsaus, lokakuu 2018. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö Viitattu 3.12.2018. <http://www.temtyollisyyskatsaus.fi>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.11.2018. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018d. Viitattu 16.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/alkoholitupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/ehkaisevan-paihde-tyon-menetelmat/paihdekasvatus-ja-valistus/paihdekasvatus-kouluissa>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018c. Viitattu 16.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/lasten-ja-nuorten-mielenterveys/nuorten-mielenterveys/nuorten-paihteiden-kaytto-ja-paihdehairiot>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b. Viitattu 22.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/alkoholitupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/ehkaisevan-paihde-tyon-menetelmat/huolen-tyohykykeisto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a. Viitattu 23.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/paihdestrategiat/strateginen-suunnittelu/keskeisia-kasitteita>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018e. Viitattu 27.10.2018. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018f. Viitattu 28.10.2018. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018g. Viitattu 10.11.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/huolen-vyohykkeisto-ja-huolenpuheeksiottaminen>

Tilastokeskus. Kuntien avainluvut. 2018. Viitattu 3.12.2018. <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=224>

Julkaisemattomat

Nuorisopalvelun työntekijät. 2018. Haastattelu 02.10.2018. Karkkilan kaupunki. Karkkila.

Karkkilan Yhteiskoulun rehtori. 2018. Haastattelu 31.08.2018. Karkkilan kaupunki. Karkkila.

Karkkilan Yhteiskoulun kuraattori ja terveydenhoitaja. 2018. Haastattelu 11.10.2018. Karkkilan kaupunki. Karkkila.

Karkkilan kaupungin sivistystoimen johtaja ja liikunta- ja nuorisosihteeri. 2018. Haastattelu 11.10.2018. Karkkilan kaupunki. Karkkila

Perhepalvelutyöntekijät. 2018. Haastattelu 12.10.2018. Perusturvakuntayhtymä Karviainen. Karkkila.

Vapaaehtoistyöntekijä. 2018. Haastattelu 12.10.2018. MLL. Karkkila.

Anna Koivu. 2018. Sähköpostihaastattelu 29.10.2018. Karkkilan kaupunki.

Kuviot

Kuvio 1: Päihdehäiriön kehittyminen	15
Kuvio 2: Huolen vyöhykkeistö: Huolen vyöhykkeistä (THL 2018g).....	18
Kuvio 3: Toimintaympäristö.....	22
Kuvio 4: Päihdemallin tunnettavuus	31
Kuvio 5: Kokemukset nykyisestä päihdemallista	32

Taulukot

Taulukko 1: Karkkilan 8. ja 9. luokkalaisten päihdekäyttäytyminen	25
Taulukko 2: Karkkilan 8. ja 9. luokkalaisten tupakka- ja nuuskakäyttäytyminen	25

Liitteet

Liite 1: ADSUME	45
Liite 2: Fagerströmin testi	46
Liite 3: Nuuskatesti	47
Liite 4 : CUDIT-R	48
Liite 5: Haastattelurunko.....	49
Liite 6: Internet-kysely.....	50

Liite 1: ADSUME

NUORTEN PÄIHDEMITTARI (ADSUME)

Nimi: _____
 Syntymäaika _____

Tämän koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kyselyn tavoitteena on arvioida mahdollista päihteiden käyttöäsi. Terveystietäjä keskustelee luottamuksellisesti päihdemittarin tuloksesta kanssasi terveystarkastuksen yhteydessä.

Merkitse vaihtoehdot, jotka kuvaavat sinun päihteiden käyttöäsi viimeisen vuoden aikana.

1. Tupakointi tai käytkö nuuskaa?

0. En

1. Tupakoin (käytän nuuskaa) satunnaisesti

2. Tupakoin (käytän nuuskaa) päivittäin

Minkä ikäisenä aloitit tupakoinnin? _____

2. Oletko kokeillut tai käyttänyt päihteitä viimeisen vuoden aikana?

0. En

1. Alkoholia (ei huomioida maistamista esim. lusikallisen veman)

4. Lääkkeitä, että saisin "pään sekaisin"

4. Liiotinaineita (mpcaaminen)

4. Huumausaineita, mitä _____

4. Jotain muita päihteitä, mitä _____

5. Alkoholia ja edellä mainittuja aineita samaan aikaan

(sekkikäyttö)

Minkä ikäisenä kokeilit ensikerran? _____

Jos vastasit edelliseen kysymykseen "En", voit siirtyä kysymykseen 14.

3. Kuinka usein olet kokeillut tai käyttänyt muita päihteitä kuin tupakkaa viimeisen vuoden aikana?

1. 1-3 kertaa

2. 4-6 kertaa

3. Noin kerran kuukaudessa

4. Pari kertaa kuukaudessa

5. Kerran viikossa tai useammin

Milloin käytit viimeksi ja mitä _____

4. Kuinka monta annosta alkoholia juot yleensä niinä päivinä, jolloin käytät alkoholia? (Annosten laskeminen, katso seuraava taulukko)

0. En käytä alkoholia

1. 1-2 annosta

2. 3-4 annosta

3. 5-6 annosta

4. 7 annosta tai enemmän, montako _____

Alkoholiannoksella tarkoitetaan:

pullo (0,33 l) keskiolutta tai siideriä tai

reilu pudot lasia (12 cl) mietoa viiniä tai

vajaa puoli lasia (6 cl) väkevää viiniä tai

vajaa neljännes lasia (4 cl) viinaa

Esimerkkejä:

0,5 l siideriä tai keskiolutta on 1,5 annosta

0,3 l pullo A-olutta on 1,5 annosta

3/4 litran pullo mietoa viiniä on 6 annosta

0,5 l pullo viinaa on 13 annosta

1 "six-pack" keskiolutta (0,33 l x 6) 6 annosta

5. Oletko myöhästynyt, lähtenyt kesken päivän tai jäänyt pois koulusta päihteiden käyttösi takia?

0. En koskaan

1. Kerran

3. 2-3 kertaa

4. 4 kertaa tai useammin

6. Oletko toiminut päihtyneenä seuraavilla tavoilla viimeisen vuoden aikana? (Yksi tai useampi rengastus)

Olen satuttanut itseäni.

Olen satuttanut toista.

Olen ollut autossa, jota on ajanut päihtynyt.

Olen ajanut itse päihtyneenä ajoneuvoa.

Olen rikkonut omaisuutta tai varastanut.

Olen ollut seksisuhteessa, jota olen katunut jälkeenpäin.

En ole joutunut mihinkään vaikeuksiin.

Jos et ole joutunut vaikeuksiin, voit siirtyä kysymykseen 8.

7. Kuinka usein olet toiminut edellä mainitulla tavalla?

1. Kerran

2. Kahdesti

4. Useammin

8. Kuinka usein päihtymisen jälkeen olet unohtanut, mitä teit tai mitä tapahtui? ("Menikö muisti?")

0. En kertaakaan

1. Kerran

3. Useammin

9. Oletko "sammunut"?

0. En kertaakaan

1. Kerran

4. Useammin

10. Miksi käytät päihteitä?

Seuran vuoksi kavereiden kanssa

Hauskanpitoon

Rentoutumiseen

Helpottaakseni pahaa oloa

Humalan vuoksi tai saadakseni "pääni sekaisin"

Jonkin muun syyn takia, minkä _____

11. Millaiseksi arvioit oman päihteiden käyttösi?

12. Onko joku läheisesi tai ystäväsi ollut huolissaan päihteiden käytöstäsi tai ehdottanut, että vähentäisit sitä?

Ei

Keskusteltu kerran

Keskusteltu useita kertoja

13. Tietävätkö vanhempasi, että käytät päihteitä?

Kyllä

Kyllä, mutta eivät tiedä kuinka paljon käytän.

Eivät

14. Kuuluuko lähiystäväpiiriisi joku, joka on kokeillut huumausaineita?

Ei

Yksi henkilö

2-5 henkilöä

Useampi kuin 5 henkilöä

15. Miten vaikeaksi tai helpoksi arvioit nuorten mahdollisuudet hankkia huumausaineita paikkakunnallasi?

Vaikeaksi

En osaa sanoa

Helpoksi

16. Mitä olet keskustellut vanhempiesi kanssa nuorten päihteiden käytöstä?

17. Mitä mieltä yleensä olet ikäistesi nuorten päihteiden käytöstä?

Liite 2: Fagerströmin testi

Kuinka riippuvainen olet nikotiinista?

1. **Kuinka pian heräämisen jälkeen tupakoit ensimmäisen kerran?**

a) Viiden minuutin kuluessa	3p
b) 6-30 minuutin kuluessa	2p
c) 31-60 minuutin kuluessa	1p
d) 60 minuutin jälkeen	0p

2. **Onko sinusta vaikeaa olla tupakoimatta tiloissa, joissa se on kiellettyä?**

a) Kyllä	1p
b) Ei	0p

3. **Mistä tupakointikerrasta sinun olisi vaikeinta luopua?**

a) Aamun ensimmäisestä	1p
b) Jostain muusta	0p

4. **Kuinka monta savuketta poltat vuorokaudessa?**

a) 1-10 savuketta	0p
b) 11-20 savuketta	1p
c) 21-30 savuketta	2p
d) 31 savuketta tai enemmän	3p

5. **Poltatko aamun ensimmäisinä tunteina enemmän kuin loppupäivän aikana?**

a) Kyllä	1p
b) En	0p

6. **Tupakoitko, jos olet niin sairas, että joudut olemaan vuoteessa suurimman osan päivää?**

a) Kyllä	1p
b) En	0p

Tulkinta:

- 0-2 pistettä Vähäinen nikotiiniriippuvuus
 2-6 pistettä Kohtalainen nikotiiniriippuvuus
 7-10 pistettä Voimakas nikotiiniriippuvuus

Fagerström Test for Nicotine Dependence (FTND)

Lähde: Heatherton TF, Kozlowski LT, Frecker RC, Fagerström KO. The Fagerström test for nicotine dependence: a revision of the Fagerström Tolerance Questionnaire. Br J Addict 1991;86:1119-27.

Liite 3: Nuuskatesti

NUUSKATESTI

Nuuskan puheeksioton ja käyttäjän riippuvuuden
voimakkuuden hahmottamisen avuksi.

1. **Kuinka pian heräämisen jälkeen otat ensimmäisen nuuska-annoksesi?**

a) 5 minuutin kuluessa	3 p
b) 6–30 minuutin kuluessa	2 p
c) 31–60 minuutin kuluessa	1 p
d) 60 minuutin jälkeen	0 p

2. **Kuinka monta kertaa vuorokaudessa käytät nuuskaa?**

a) 1–7 kertaa	0 p
b) 8–12 kertaa	1 p
c) 13 tai enemmän kertaa	2 p

3. **Pidätkö nuuskaa suussasi suurimman osan ajasta?**

a) Kyllä	1 p
b) Ei	0 p

4. **Nieletkö tarkoituksellisesti nuuskansaikaista sylkeä?**

a) Kyllä	1 p
b) Ei	0 p

5. **Montako minuuttia pidät nuuska-annosta suussasi?**

a) 0–20 minuuttia	0 p
b) 21–35 minuuttia	1 p
c) Yli 35 minuuttia	2 p

6. **Käytätkö nuuskaa, jos olet sairaana vuoteessa?**

a) Kyllä	1 p
b) Ei	0 p

Yhteispisteiden suuntaa-antava tulkinta

0–1 PISTETTÄ:
Hyvin vähäinen nikotiiniriippuvuus.

2–3 PISTETTÄ:
Vähäinen nikotiiniriippuvuus.

Hyvin vähäisesti tai vähäisesti riippuvainen onnistuu lopettamisessa todennäköisesti omin avuin. Lisätietoa kannattaa kuitenkin hakea esim. www.thl.fi/tupakka

4–5 PISTETTÄ:
Kohtalainen nikotiiniriippuvuus.

Kohtalaisesti riippuvainen voi hyötyä vieroitusohjauksesta ja nikotiinikorvaustuotteista lopettamisen tukena.

6–7 PISTETTÄ:
Voimakas nikotiiniriippuvuus.

Voimakkaasti riippuvainen hyötyy todennäköisesti vieroitusohjauksesta ja nikotiinikorvaustuotteiden tai reseptilääkkeiden käytöstä lopettamisen tukena.

8–10 pistettä:
Erittäin voimakas nikotiiniriippuvuus.

Erittäin voimakkaasti riippuvainen hyötyy vieroitusohjauksesta ja nikotiinikorvaustuotteiden tai reseptilääkkeiden käytöstä lopettamisen tukena.

Kortin riippuvuustestin on kehittänyt Karl Fagerström, perustuen Fagerström Test for Nicotine Dependence (FTND)-mittariin (Heatherton ym. 1991) ja Boylen ym. (1995) FTND-sovellukseen. Testi suomennettu Helsingin yliopiston 'Kaksosten Kehitys ja Terveys'-tutkimukseen. Suomennetun testin käyttö kortissa Helsingin yliopiston luvalla.

Liite 4 : CUDIT-R

THE CANNABIS USE DISORDER IDENTIFICATION TEST (CUDIT)

Have you used any cannabis over the past 6 months? ..... **Yes No**

If YES, please answer the following questions about your cannabis use.

Please circle the response that is most correct for you in relation to your cannabis use over the past 6 months.

1 ..... How often do you use cannabis?

never	monthly or less	2-4 times a month	2-3 times a week	4 or more times a week
-------	-----------------	-------------------	------------------	------------------------

2 ..... How many hours were you "stoned" on a typical day when you had been using cannabis?

1 or 2	3 or 4	5 or 6	7 to 9	10 or more
--------	--------	--------	--------	------------

3 ..... How often were you "stoned" for 6 or more hours?

never	less than monthly	monthly	weekly	daily or almost daily
-------	-------------------	---------	--------	-----------------------

4 ..... How often during the past 6 months did you find that you were not able to stop using cannabis once you had started?

never	less than monthly	monthly	weekly	daily or almost daily
-------	-------------------	---------	--------	-----------------------

5 ..... How often during the past 6 months did you fail to do what was normally expected from you because of using cannabis?

never	less than monthly	monthly	weekly	daily or almost daily
-------	-------------------	---------	--------	-----------------------

6 ..... How often during the past 6 months did you need to use cannabis in the morning to get yourself going after a heavy session?

never	less than monthly	monthly	weekly	daily or almost daily
-------	-------------------	---------	--------	-----------------------

7 ..... How often during the past 6 months did you have a feeling of guilt or remorse after using cannabis?

never	less than monthly	monthly	weekly	daily or almost daily
-------	-------------------	---------	--------	-----------------------

8 ..... How often in the past 6 months have you had a problem with your memory or concentration after using cannabis?

never	less than monthly	monthly	weekly	daily or almost daily
-------	-------------------	---------	--------	-----------------------

9..... Have you or someone else been injured as a result of your use of cannabis over the past 6 months?

No	Yes
----	-----

10.... Has a relative, friend or a doctor or other health worker been concerned about your use of cannabis or suggested you cut down over the past 6 months?

No	Yes
----	-----

For development, scoring, and interpretation, see: Adamson SJ, Sellman JD. A Prototype Screening Instrument for Cannabis Use Disorder: The Cannabis Use Disorders Identification Test (CUDIT) in an Alcohol Dependent Clinical Sample. *Drug and Alcohol Review* 2003;22:309-315. National Addiction Centre, Aotearoa NZ, www.addiction.org.nz.

Liite 5: Haastattelurunko

Haastattelurunko

Teemat:

Kokemukset nykyisen päihdemallin käytöstä?

- Onko päihdemalli toimiva?
- Mitkä asiat nykyisessä päihdemallissa kaipaa muutosta?
- Yhteistyön toimivuus?

Toiveet ja mielipiteet uutta päihdemallia varten?

- Toiveet uutta päihdemallia varten
- Millaisessa muodossa kokisit, että päihdemalli tulisi olla?
- Päihdemallin saatavuus/näkyvyys
- Yhteistyöverkostot?
- Muita mielipiteitä päihdemallia ja päihdetyöskentelyä ajatellen

Liite 6: Internet-kysely

Uusi päihdetyönmalli Karkkilan nuorille

Tämä kysely on osa opinnäytetyötämme Laurea-ammattikorkeakoulussa, jossa kehitämme Karkkilan nuorille uutta päihdemallia. Päihdetyönmalli tehdään yhteistyössä Karkkilan sivistystoimen kanssa. Valmis päihdemalli tulee nähtäville Karkkilan kaupungin sivuille. Toivomme kyselyyn myös nuorten mielipiteitä siitä, miten he näkevät päihdetyönmallin toimivuuden, ja mielipiteitä siitä, miten päihteen käyttöön tulisi puuttua. Kyselyssä on lopussa oma kohta nuorten mielipiteille. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, eikä tietoja käytetä muuhun tarkoitukseen. Kyselyyn vastataan anonymisti. Kysely on avoinna 29.10.2018 - 04.11.2018

Vastanneiden kesken arvomme liput (2kpl) Karkkila Fight Night tapahtumaan, joka järjestetään 10.11.2018 Karkkilassa. Osallistuaksesi arvontaan, jätäthän loppuun puhelinumerosi. Tämä on vapaaehtoista. Arvonta suoritetaan vastanneiden kesken 05.11.2018. Olemme yhteydessä voittajaan puhelimitse.

Jos kyselystä tai opinnäytetyöstä nousee kysyttävää, voitte ottaa yhteyttä sähköpostitse:

satu.valli@student.laurea.fi

*Pakollinen

Yläkouluikäisten nuorten lukumäärä? *

Nuoren/nuorien ikäluokka? (valitse kaikki sopivat vaihtoehdot) *

7lk.

8lk.

9lk.

Kuinka hyvin tunnet koulun nykyisen päihdemallin? *

En tunne mallia ollenkaan

Malli on jossain määrin tuttu

Tunnen mallin hyvin

Jos sinulla on kokemusta koulun nykyisestä päihdemallista, koetko sen toimivaksi? *

Malli toimii hyvin

Mallissa on parannettavaa

Malli ei ole toimiva

Minulla ei ole kokemusta mallista

Millaiset asiat koulun nykyisessä päihdemallissa ja puuttumistavoissa ovat olleet hyviä? *

Miten toivoisit koulun puuttuvan nuorten päihteiden käyttöön? *

Miten toivoisitte nuorisotyön puuttuvan nuorten päihteiden käyttöön? *

Miten teidän perheessä keskustellaan nuoren kanssa päihteisiin liittyvistä asioista? *

Nuoren/nuorten ajatuksia koskien päihdetyötä? (Kokemuksia, ajatuksia ja toiveita - vapaaehtoista)

Arvontaan osallistuaksesi, jätä puhelinnumerosi tähän. (Vapaaehtoista)

PÄIHDETYÖNMALLI

Karkkilan yhteiskoululle

PÄIHDETYÖMALLIN KÄYTTÖ

Kuka on vastuussa?

- Yhteiskoulun rehtori.

Kuka päivittää mallia?

- Yhteiskoulun rehtori yhdessä oppilashuoltoryhmän kanssa.

Kuinka usein mallia päivitetään?

- Mallin ajantasaisuus tarkistetaan vuosittain syyslukukauden alkaessa.

Miten malli perehdytetään uusille käyttäjille?

- Malli annetaan aina uusille nuorten kanssa tekemisissä oleville työntekijöille luettavaksi. Tarvittaessa keskustellaan epäselvistä ja mietityttävistä asioista. Halutessaan annetaan mahdollisuus tutustua myös tehtyyn opinnäytetyöhön.

Kuinka mallin käyttöä kerrataan vanhojen käyttäjien kanssa?

- Malli tulee luetuttaa kaikilla käyttäjillä kerran vuodessa, ja kerätä nimet ja allekirjoitukset lukemisen kuittaamiseksi.

Miten mallista informoidaan nuorten vanhempia?

- Malli käydään vanhempien kanssa läpi kerran vuodessa vanhempainillan yhteydessä. Vanhemmilla pitää olla mahdollisuus halutessaan tutustua malliin myös muina ajankohtina.

NUORET JA PÄIhteET

Päihteiden erilaisia merkityksi nuorille

- hauskanpito ja rentoutuminen
- uusien kokemusten hankkiminen
- yritykset kestää arkielämän hankaluuksia
- pyrkimykset päästä tiettyyn kaveripiiriin
- oman kulttuurin vahvistaminen
- auktoriteettien vastustaminen

Mitä tarkoitetaan päihteillä?

Päihteillä tarkoitetaan sekä laillisia että laittomia päihdyttäviä aineita. Päihteet ovat kemiallisia aineita, jotka aiheuttavat päihtymyksen tunteen tai humalatilan. Päihteiden vaikutus riippuu monesta tekijästä. Näitä ovat muun muassa käytetty aine, käyttötapa, määrä, käyttöaika, käyttöympäristö sekä käyttäjän persoonallisuustekijät, yleistila, ikä ja kehon koko. Päihteitä voidaan käyttää suun kautta, nuuskaamalla, imeyttämällä limakalvolta, lihaksen- tai suonensisäisesti tai imppaamalla.

Alkoholi

Alkoholiksi määritellään sellaiset aineet tai tuotteet, jotka sisältävät enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Voidaan puhua alkoholin ongelmakäytöstä, kun juomiseen liittyy jokin haitta tai merkittävä riski saada sellainen. Alkoholin ongelmakäyttöä jaetaan kolmeen luokkaan, riskikäyttöön, haitalliseen käyttöön ja alkoholiriippuvuuteen. Täysi-ikäisille miehille ja naisille voidaan määritellä alkoholin käytön riskitasot, mutta alaikäisille turvallisen alkoholinkäytön tasoa ei voi määrittää, koska se on todistettavasti haitallista kehittyville aivoille.

Tupakka

Tupakkatuote on poltettava, sieraimiin vedettävä, imeskeltävä tai pureskeltava tuote, joka on joko kokonaan tai osittain valmistettu tupakasta. Tupakkatuotteita ovat savukkeet, irtotupakka, sikarit ja suunuuska. Tupakkaan liittyvä riippuvuus on yleensä tapariippuvuutta tai fyysistä nikotiiniriippuvuutta, mutta saattaa myös olla esimerkiksi yhteenkuuluvuutta lisäävää sosiaalista riippuvuutta tai tunnereaktioihin liittyvää psyykkistä riippuvuutta. Tupakointi muuttuu tavaksi, jota riippuvuussuhteet ylläpitävät, ja josta irti pääsemiseksi riippuvuuksien taustalla olevia tekijöitä on tärkeää ymmärtää. Tupakka ja nuuska ovat merkittäviä riskitekijöitä suun terveydelle.

Huumausaineet

Huumausaineet ovat laittomia päihteitä. Nuorten yleisimmin käyttämä huume on kannabis. Myös lääkkeiden väärinkäyttöä, muita huumeita ja sekakäyttöä esiintyy nuorten keskuudessa, mutta ne ovat harvinaisempia. Kannabiksen käyttö on erityisen haitallista nuoruusiässä, sillä se vaikuttaa haitallisesti ja jopa pysyvästi aivojen kehitykseen, mielenterveyteen ja kognitiiviseen suoriutumiseen. Kannabiksen akuutti vaikutus voi olla hyvin vaihteleva, rauhoittavasta mielihyvän tunteesta vainoharhaisuuteen ja ahdistukseen. Pitkäaikaisen käytön on todettu aiheuttavan muun muassa vetämättömyyttä, ruokahalun häiriöitä, sosiaalista eristäytymistä, muistin ja keskittymiskyvyn heikkenemistä sekä uuden oppimisen vaikeutta. Kaikki nämä haitat ovat sitä vakavampia, mitä nuorempana huumeiden käyttö on aloitettu. Kannabiksen käytön lopettaminen saattaa aiheuttaa hankalia vieroitusoireita.

Nuoren päihdehäiriö

- Voidaan puhua päihdehäiriöstä, kun päihteet alkavat hallita nuoren elämää.
- Päihdehäiriöllä on usein yhteys mielenterveysongelmiin.
- Nuorten päihteiden liiallisen käytön merkkejä voivat olla esimerkiksi:
  - sulkeutuneisuus
  - masentuneisuus
  - jatkuva väsymys
  - ärtyneisyys ja vihamielisyys
  - yhteistyöhaluttomuus
  - huonontuneet suhteet perheenjäseniin
  - ystäväpiirin muutokset
  - kouluarvosanojen romahdus ja poissaolojen lisääntyminen
  - keskittymisvaikeudet
  - mielenkiinnottomuus harrastuksia kohtaa,
  - ruokailu- ja nukkumistapojen muutokset
  - ulkonäön ja pukeutumistyylin muutokset
  - rahan suurempi kulutus aiempaan verrattuna

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

- Tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käyttöä.
- Päihdetyötä tehdään yhdessä vanhempien ja nuoren lähiyhteisön kanssa.
- Parasta ehkäisevää päihdetyötä on nuoren säännölliset arkirutiinit, mielekkään tekemisen mahdollistaminen, sosiaaliset kontaktit sekä terveiden elämäntapojen vahvistaminen.
- Peruskoulun terveystiedon opetukseen kuuluu opetussuunnitelman mukaan myös päihdekasvatus.
- Peruskoulussa voidaan hoitaa ehkäisevä päihdetyö itsenäisesti tai käyttää esimerkiksi ulkopuolisia asiantuntijaluonnoitsijoita tai palveluntarjoajia järjestämään erilaisia tapahtumia.

Suojaavat- ja riskitekijät koulussa

VARHAINEN PUUTTUMINEN

Huolen vyöhykkeistö

Tunnistaminen ja varhainen puuttuminen

Onko oppilaan käytöksessä viime aikoina ilmaantunut seuraavia muutoksia;

- pinnaus
- ystävyys-suhteiden muuttuminen
- perhetilanteen muuttuminen
- valehtelu
- oppilas on aina menossa
- näpistely, kalliiden tavaroiden ilmestyminen/häviäminen, rikokset
- puolustelee pähteitä ja omaa käytöstään
  - motivaation puute
  - mielialan vaihtelut, huonotuulusuus
- toimettomuus, passiivisuus

- sulkeutuneisuus, vaikeaa saada kontakti
- koulumenestyksen nopea heikentyminen ja tehtävien laiminlyöminen
- ylivoimainen väsymys tunneilla
  - poissaolo kotoa
  - arvojen ja elämäntapojen muuttuminen
- toistuvat pahoinpitelyn jäljet
  - toistuvat tapaturmat
  - kouluun tulo krapulaisena
  - suhteettoman voimakkaat raivonpuuskat
  - henkilökohtaisen hygienian laiminlyönti

Toiminta

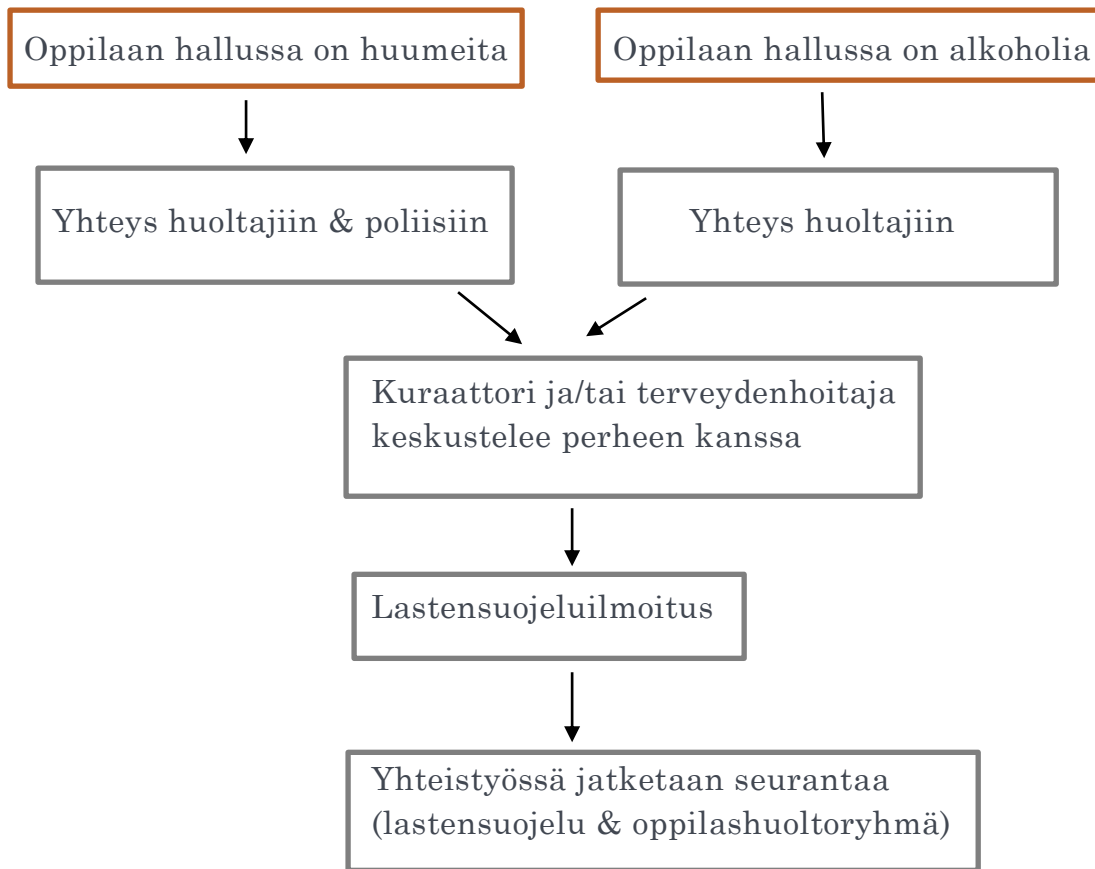
- Puhu koulun muiden työntekijöiden kanssa. Ovatko he tehneet samanlaisia havaintoja?
- Epäilyksestä ilmoitetaan jollekin oppilashuoltoryhmän jäsenelle
- Opettaja keskustelee oppilaan ja huoltajien kanssa yhdessä oppilashuoltoryhmän jäsenen kanssa
- Seuranta- ja dokumentointisuunnitelma yhdessä oppilashuoltoryhmän henkilöstön kanssa
- Huolen ollessa toistuvaa konsultoidaan lastensuojelua

KORJAAVA PÄIHDETYÖ

Oppilasta epäillään tai oppilas jää kiinni päihteiden käytöstä

Oppilaan hallussa on huumeita tai alkoholia

Oppilaan havaitaan käyttävän tupakkaa tai nuuskaa

1. KERTA

- Oppilaan tupakoinnin havainnut koulun työntekijä ilmaisee havaintonsa oppilaalle ja kertoo ilmoittavansa tupakoinnista eteenpäin oppilaan luokanvalvojalle (lv). Havaitsija merkitsee tapahtuneen Wilman tuntimerkintöihin.
- Oppilas soittaa lv:n läsnä ollessa kotiin ja kertoo tapahtuneesta
- Lv antaa oppilaalle yhden tunnin jälki-istunnon.

2. KERTA

- Oppilaan tupakoinnin havainnut koulun työntekijä ilmaisee havaintonsa oppilaalle ja kertoo ilmoittavansa tupakoinnista eteenpäin oppilaan lv:lle. Havaitsija merkitsee tapahtuneen Wilman tuntimerkintöihin.
- Oppilas soittaa lv:n läsnä ollessa kotiin ja kertoo tapahtuneesta.
- Rehtori käy oppilaan kanssa kasvatuskeskustelun ja tiedottaa tapahtuneesta huoltajia.
- Lv antaa oppilaalle yhden tunnin jälki-istunnon.

3. KERTA

- Oppilaan tupakoinnin havainnut koulun työntekijä ilmaisee havaintonsa oppilaalle ja kertoo ilmoittavansa tupakoinnista eteenpäin oppilaan lv:lle. Havaitsija merkitsee tapahtuneen Wilman tuntimerkintöihin.
- Lisäksi yli 15 -vuotiaan oppilaan osalta rehtori ilmoittaa tapahtuneesta huoltajalle ja tekee koulupoliisille ilmoituksen tupakkalain rikkomuksesta. Alle 15 -vuotiaasta oppilaasta tehdään lastensuojeluilmoitus.
- Oppilaalle annetaan 2 tunnin jälki-istunto.
- Sakko määrätään koulun sisätiloissa tai välituntialueella tapahtuneesta tupakoinnista.

4. TAI USEAMPI KERTA

- Oppilaan tupakoinnin havainnut koulun työntekijä ilmaisee havaintonsa oppilaalle ja kertoo ilmoittavansa tupakoinnista eteenpäin oppilaan lv:lle. Havaitsija merkitsee tapahtuneen Wilman tuntimerkintöihin.
- Rehtori ilmoittaa tupakkalain rikkomuksesta huoltajalle ja koulupoliisille.
- Alle 15-vuotiaasta oppilaasta tehdään lastensuojeluilmoitus.
- Oppilaalle annetaan 2 tunnin jälki-istunto.
- Lisäksi toistuva koulun alueella tapahtuva tupakointi vaikuttaa oppilaan käyttäytymisen arvosanaan alentavasti

YHTEISTYÖ MUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA

Toimiva yhteistyö

- Yhteistyötä kannattaa pyrkiä tekemään mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi nuorisotyön, lastensuojelun, poliisin, harrastustoimijoiden ja seurakunnan kanssa.
- Tiivis ja luottamuksellinen yhteistyö vanhempien kanssa on ensiarvoisen tärkeää.
- Avoin yhteistyö vaitiolovelvollisuuden puitteissa on yhteisen toiminnan perusta.
- Yhteisten tavoitteiden määrittely ja läpikäynti säännöllisesti sitouttaa kaikkia.
- Toimintaperiaatteiden selkeä kirjaaminen ohjaa kaikkia toimimaan samalla tavalla, eikä jätä omalle soveltamiselle tilaa.
- Nuorten päihteidenkäyttö on kaikkien yhteinen huoli, yhdessä tekemällä pystytään vastaamaan siihen vahvemmin!

Yhteystiedot

Yhteiskoulun rehtori Minna Saukkola
050 5492085

Liikunta- ja nuorisosihteeri Anna Koivu
044 5353107

Sivistysjohtaja Arto Jormalainen
050 5446489

Yhteiskoulun kuraattori Antti Kärki
044 4675479

Yhteiskoulun terveydenhoitaja Christa Peuhkuri
044 7633284

Nuoriso-ohjaaja Tiina Tuominen
044 4675436

Etsivä nuorisotyöntekijä Erja Pesu
044 5446390

Sosiaaliohjaaja Leena Mero-Mäkinen
050 5492074

Helppereiden vetäjä Markku Korhonen
040 1739272

Nuorisoasema
050 5492087

Poliisi 112

Ambulanssi 112

Päivystävä sosiaalityöntekijä 112

Myrkytystietokeskus 0800 147 111

PÄIHDETYÖMALLI

Karkkilan nuorisotyölle

1.1.2019

PÄIHDETYÖMALLIN KÄYTTÖ

Kuka on vastuussa?

- Liikunta- ja nuorisosihteeri.

Kuka päivittää mallia?

- Liikunta- ja nuorisosihteeri yhdessä nuorisopalveluiden henkilöstön kanssa. Selvä juttu -päihdetyöryhmä hyväksyy päivityksen.

Kuinka usein mallia päivitetään?

- Mallin ajantasaisuus tarkistetaan vuosittain.

Miten malli perehdytetään uusille käyttäjille?

- Malli annetaan aina uusille nuorten kanssa tekemisissä oleville työntekijöille luettavaksi. Tämä koskee myös vapaaehtoistyöntekijöitä. Tarvittaessa keskustellaan epäselvistä ja mietityttävistä asioista. Halutessaan annetaan mahdollisuus tutustua myös tehtyyn opinnäytetyöhön.

Kuinka mallin käyttöä kerrataan vanhojen käyttäjien kanssa?

- Malli tulee luetuttaa kaikilla käyttäjillä kerran vuodessa ja kerätä nimet ja allekirjoitukset lukemisen kuittaamiseksi. Tämä koskee myös vapaaehtoistyöntekijöitä.

NUORET JA PÄIHTEET

Mitä tarkoitetaan päihteillä?

Päihteillä tarkoitetaan sekä laillisia että laittomia päihdyttäviä aineita. Päihteet ovat kemiallisia aineita, jotka aiheuttavat päihtymyksen tunteen tai humalatilaa. Päihteiden vaikutus riippuu monesta tekijästä. Näitä ovat muun muassa käytetty aine, käyttötapa, määrä, käyttöaika, käyttöympäristö sekä käyttäjän persoonallisuustekijät, yleistila, ikä ja kehon koko. Päihteitä voidaan käyttää suun kautta, nuuskaamalla, imeyttämällä limakalvolta, lihaksen- tai suonensisäisesti tai imppaamalla.

Alkoholi

Alkoholiksi määritellään sellaiset aineet tai tuotteet, jotka sisältävät enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia. Voidaan puhua alkoholin ongelmakäytöstä, kun juomiseen liittyy jokin haitta tai merkittävä riski saada sellainen. Alkoholin ongelmakäyttöä jaetaan kolmeen luokkaan, riskikäyttöön, haitalliseen käyttöön ja alkoholiriippuvuuteen. Täysi-ikäisille miehille ja naisille voidaan määritellä alkoholin käytön riskitasot, mutta alaikäisille turvallisen alkoholinkäytön tasoa ei voi määrittää, koska se on todistettavasti haitallista kehittyville aivoille.

Tupakka

Tupakkatuote on poltettava, sieraimiin vedettävä, imeskeltävä tai pureskeltava tuote, joka on joko kokonaan tai osittain valmistettu tupakasta. Tupakkatuotteita ovat savukkeet, irtotupakka, sikarit ja suunuuska. Tupakkaan liittyvä riippuvuus on yleensä tapariippuvuutta tai fyysistä nikotiiniriippuvuutta, mutta saattaa myös olla esimerkiksi yhteenkuuluvuutta lisäävää sosiaalista riippuvuutta tai tunnereaktioihin liittyvää psyykkistä riippuvuutta. Tupakointi muuttuu tavaksi, jota riippuvuussuhteet ylläpitävät, ja josta irti pääsemiseksi riippuvuuksien taustalla olevia tekijöitä on tärkeää ymmärtää. Tupakka ja nuuska ovat merkittäviä riskitekijöitä suun terveydelle.

Huumausaineet

Huumausaineet ovat laittomia päihteitä. Nuorten yleisimmin käyttämä huume on kannabis. Myös lääkkeiden väärinkäyttöä, muita huumeita ja sekakäyttöä esiintyy nuorten keskuudessa, mutta ne ovat harvinaisempia. Kannabiksen käyttö on erityisen haitallista nuoruusiässä, sillä se vaikuttaa haitallisesti ja jopa pysyvästi aivojen kehitykseen, mielenterveyteen ja kognitiiviseen suoriutumiseen. Kannabiksen akuutti vaikutus voi olla hyvin vaihteleva, rauhoittavasta mielihyvän tunteesta vainoharhaisuuteen ja ahdistukseen. Pitkäaikaisen käytön on todettu aiheuttavan muun muassa vetämättömyyttä, ruokahalun häiriöitä, sosiaalista eristäytymistä, muistin ja keskittymiskyvyn heikkenemistä sekä uuden oppimisen vaikeutta. Kaikki nämä haitat ovat sitä vakavampia, mitä nuorempana huumeiden käyttö on aloitettu. Kannabiksen käytön lopettaminen saattaa aiheuttaa hankalia vieroitusoireita.

Lääkkeet

Lääkkeitä saatetaan käyttää väärin siten, että tavoitteena on päihdyttävä vaikutus. Usein lääkkeiden väärinkäyttö on sekakäyttöä, kuten esimerkiksi alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttöä. Lääkkeitä päihtymistarkoitukseen voidaan saada käyttämällä toiselle henkilölle määrättyjä lääkkeitä, tai käyttämällä omia lääkkeitä isompina annoksina kuin mitä lääkäri on määrännyt. Yleisimpiä päihtymistarkoitukseen väärinkäytettyjä lääkkeitä ovat rauhoittavat ja unilääkkeet sekä ADHD-lääkkeet ja vahvat kipulääkkeet.

Päihteiden erilaisia merkityksiä nuorille

- hauskanpito ja rentoutuminen
- uusien kokemusten hankkiminen
- yritykset kestää arkielämän hankaluuksia
- pyrkimykset päästä tiettyyn kaveripiiriin
- pyrkimys pysyä vanhassa kaveripiirissä
- oman kulttuurin vahvistaminen
- auktoriteettien vastustaminen

Lisätietoja Pietiläisen & Vallin opinnäytetyöstä (2019) Päihdetyömalli Karkkilan yhteiskoululle ja nuorisotyölle.

Nuoren päihdehäiriö

- Voidaan puhua päihdehäiriöstä, kun päihteet alkavat hallita nuoren elämää.
- Päihdehäiriöllä on usein yhteys mielenterveysongelmiin.
- Nuorten päihteiden liiallisen käytön merkkejä voivat olla esimerkiksi:
  - sulkeutuneisuus
  - masentuneisuus
  - jatkuva väsymys
  - ärtyneisyys ja vihamielisyys
  - yhteistyöhaluttomuus
  - huonontuneet suhteet perheenjäseniin
  - ystäväpiirin muutokset
  - kouluarvosanojen romahdus ja poissaolojen lisääntyminen
  - keskittymisvaikeudet
  - mielenkiinnottomuus harrastuksia kohtaa,
  - ruokailu- ja nukkumistapojen muutokset
  - ulkonäön ja pukeutumistyylin muutokset
  - rahan suurempi kulutus aiempaan verrattuna

Ehkäisevä päihdetyö

- Tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käyttöä.
- Päihdetyötä tehdään yhdessä vanhempien ja nuoren lähiyhteisön kanssa.
- Parasta ehkäisevää päihdetyötä on nuoren säännölliset arkirutiinit, mielekkään tekemisen mahdollistaminen, sosiaaliset kontaktit sekä terveiden elämäntapojen vahvistaminen.
- Nuorisopalveluiden päihdetyössä hyödynnetään monia erilaisia menetelmiä, kuten pelejä, elämyksellisyttä, teemaviikkoja sekä vertaisvalistusta. Erilaisten menetelmien kautta saadaan herätettyä nuorten mielenkiintoa aiheeseen. Nuorisotyön päihdetyön tavoitteena on tarjota nuorille asiallista tietoa päihteistä ja niiden käytöstä omien valintojensa tueksi. Nuorisotyö tarjoaa päihdeettömän ympäristön vapaa-ajan viettoon.

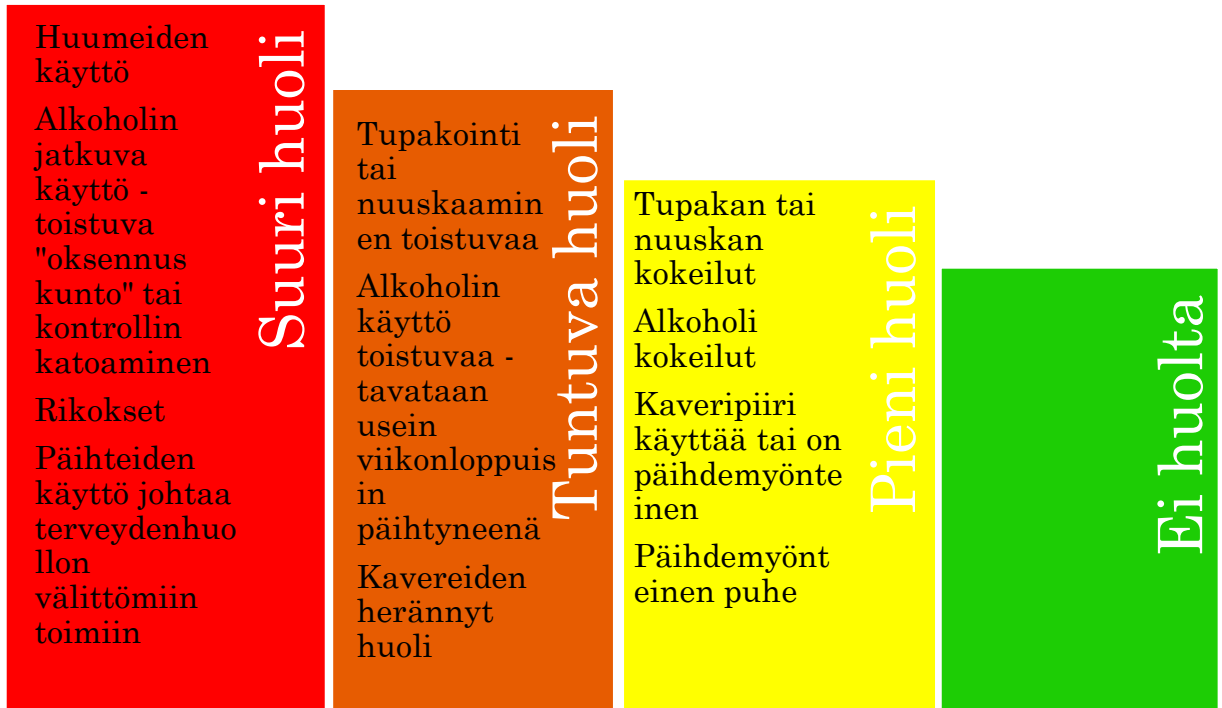
Suojaavat ja riskitekijät vapaa-ajalla

Korjaava päihdetyö

- Kaikkien nuorten kanssa toimivien aikuisten pitää olla aktiivisia havainnoimaan mahdollista päihteiden ongelmakäyttöä.
- Päihdemalleista saadaan apua päihteidenkäytön tilanteisiin puuttumiseen.

Huolen vyöhykkeistö

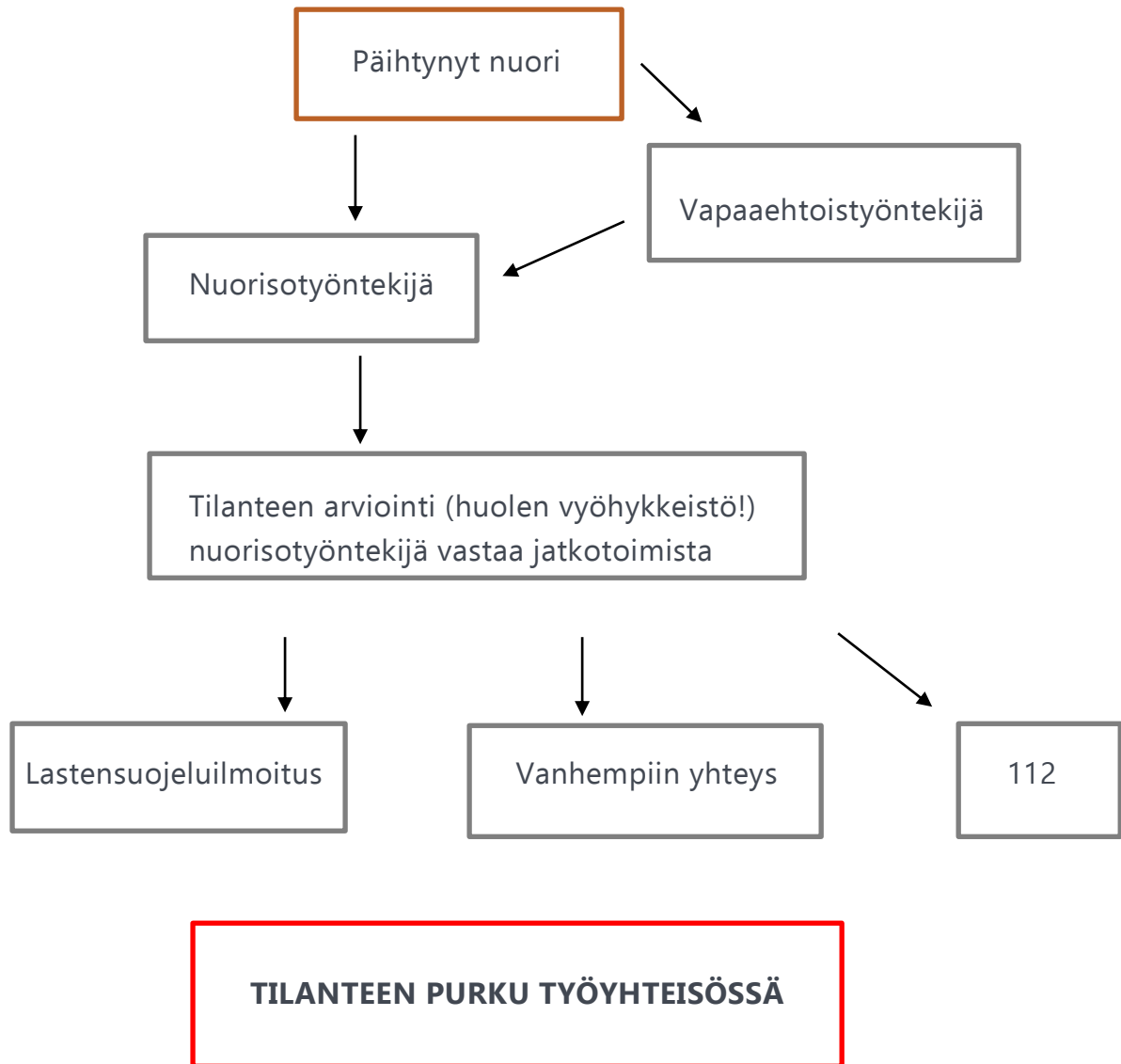

Toiminta

Ei huolta →	Ei toimenpiteitä, keskustellaan nuoren kanssa ja annetaan ennaltaehkäisevää päihdekasvatusta.
Pieni huoli →	Nuoren seuranta ja keskustelu nuoren kanssa päihteiden käytöstä ja siihen liittyvistä haitoista. Annetaan ennaltaehkäisevää päihdekasvatusta. Ollaan valmiudessa ottamaan vanhempiin yhteyttä nuoren päihdekäyttämiseen liittyen.
Tuntuva huoli →	Otetaan yhteys vanhempiin. Keskustellaan nuoren kanssa päihteiden haitoista ja mietitään yhdessä nuoren kanssa syitä ja seurauksia. Arvioidaan lastensuojeluilmoituksen tarvetta.
Suuri huoli →	Tilanteen mukaan yhteys hätäkeskukseen ja lastensuojeluun. Yhteys vanhempiin.

Päihdemalli

Tilanteessa ollut työntekijä ottaa yhteyden esimieheen tilanteen lauetta, joka järjestää tilanteen purun työyhteisössä tarpeiden mukaan.

YHTEISTYÖ MUIDEN TOIMIJOIDEN KANSSA

Toimivaa yhteistyötä tarvitaan aina

- Yhteistyötä kannattaa pyrkiä tekemään mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi nuorisotyön, lastensuojelun, poliisin, harrastustoimijoiden ja seurakunnan kanssa.
- Tiivis ja luottamuksellinen yhteistyö vanhempien kanssa on ensiarvoisen tärkeää.
- Avoin yhteistyö vaitiolovelvollisuuden puitteissa on yhteisen toiminnan perusta.
- Yhteisten tavoitteiden määrittely ja läpikäynti säännöllisesti sitouttaa kaikkia.
- Toimintaperiaatteiden selkeä kirjaaminen ohjaa kaikkia toimimaan samalla tavalla, eikä jätä omalle soveltamiselle tilaa.
- Nuorten päihteidenkäyttö on kaikkien yhteinen huoli, yhdessä tekemällä pystytään vastaamaan siihen vahvemmin!

Yhteystiedot

Yhteiskoulun rehtori Minna Saukkola
050 5492085

Liikunta- ja nuorisosihteeri Anna Koivu
044 5353107

Sivistysjohtaja Arto Jormalainen
050 5446489

Yhteiskoulun kuraattori Antti Kärki
044 4675479

Yhteiskoulun terveydenhoitaja Christa Peuhkuri
044 7633284

Nuoriso-ohjaaja Tiina Tuominen
044 4675436

Etsivä nuorisotyöntekijä Erja Pesu
044 5446390

Sosiaaliohjaaja Leena Mero-Mäkinen
050 5492074

Helppereiden vetäjä Markku Korhonen
040 1739272

Nuorisoasema
050 5492087

Poliisi 112

Ambulanssi 112

Päivystävä sosiaalityöntekijä 112

Myrkytystietokeskus 0800 147 111